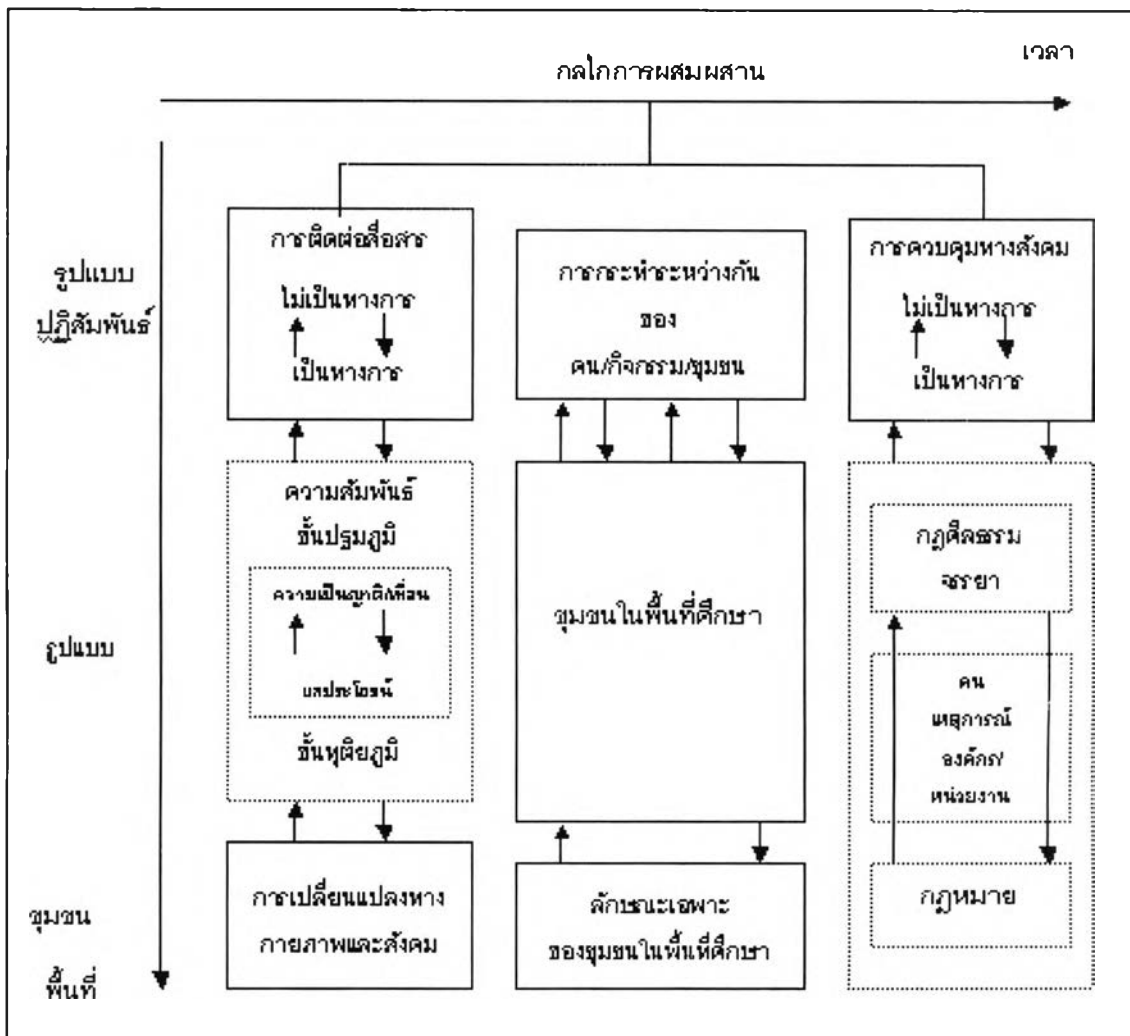

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อค้นหาและอธิบายรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร ของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีการขยายตัวของชุมชนที่เชื่อมต่อกับกรุงเทพมหานครทางด้านทิศเหนือทำให้พื้นที่บริเวณดังกล่าวมีลักษณะเป็นเนื้อเมืองเดียวกัน ลักษณะที่เกิดขึ้นจะเกิดขึ้นตามแนวถนนสายหลักคือ ถนนพหลโยธิน และถนนสายรองที่เชื่อมต่อกับถนนพหลโยธิน การดำเนินการวิจัยดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานข้อมูลและความรู้จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังแสดงในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

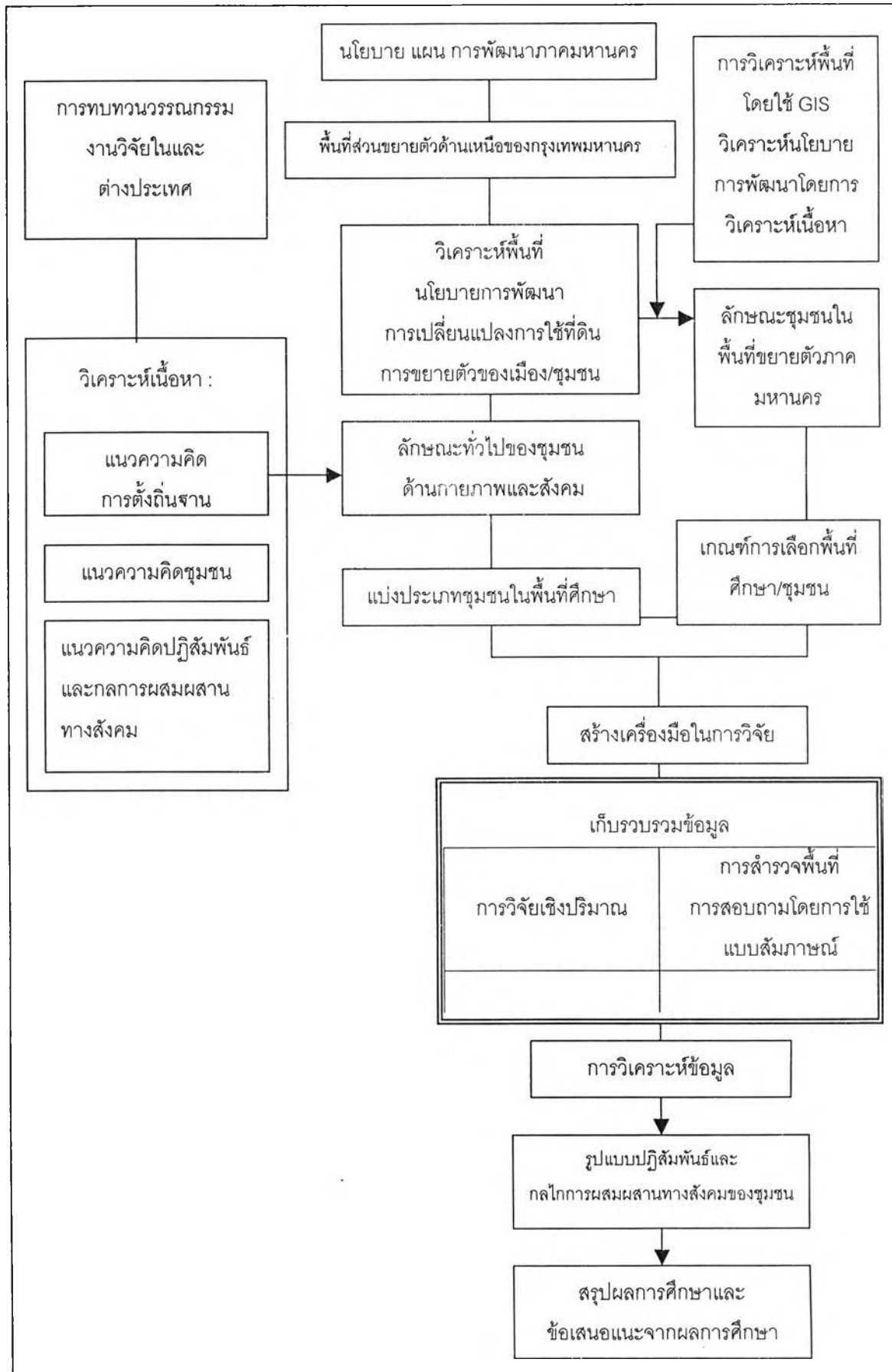
(ที่มา : ประยุกต์จากกรอบแนวคิดของ Giddens's stratification model (1984:16))

จากกรอบแนวความคิดข้างต้นนำมาสู่การจัดระเบียบวิธีวิจัยให้เหมาะสมของการศึกษา โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบสำรวจ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในสองลักษณะผสมผสานกัน (Mixed methods) คือ ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative data) ใช้แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data) ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง คือ การกำหนดข้อคำถามที่ต้องการถามไว้ทั้งหมดเพื่อให้การถามครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้มีความครอบคลุมสมบูรณ์ และใช้แบบบันทึกภาคสนามในกรณีการบันทึกข้อสังเกตต่างๆ โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัย ดังนี้ (แผนภูมิที่ 2)

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

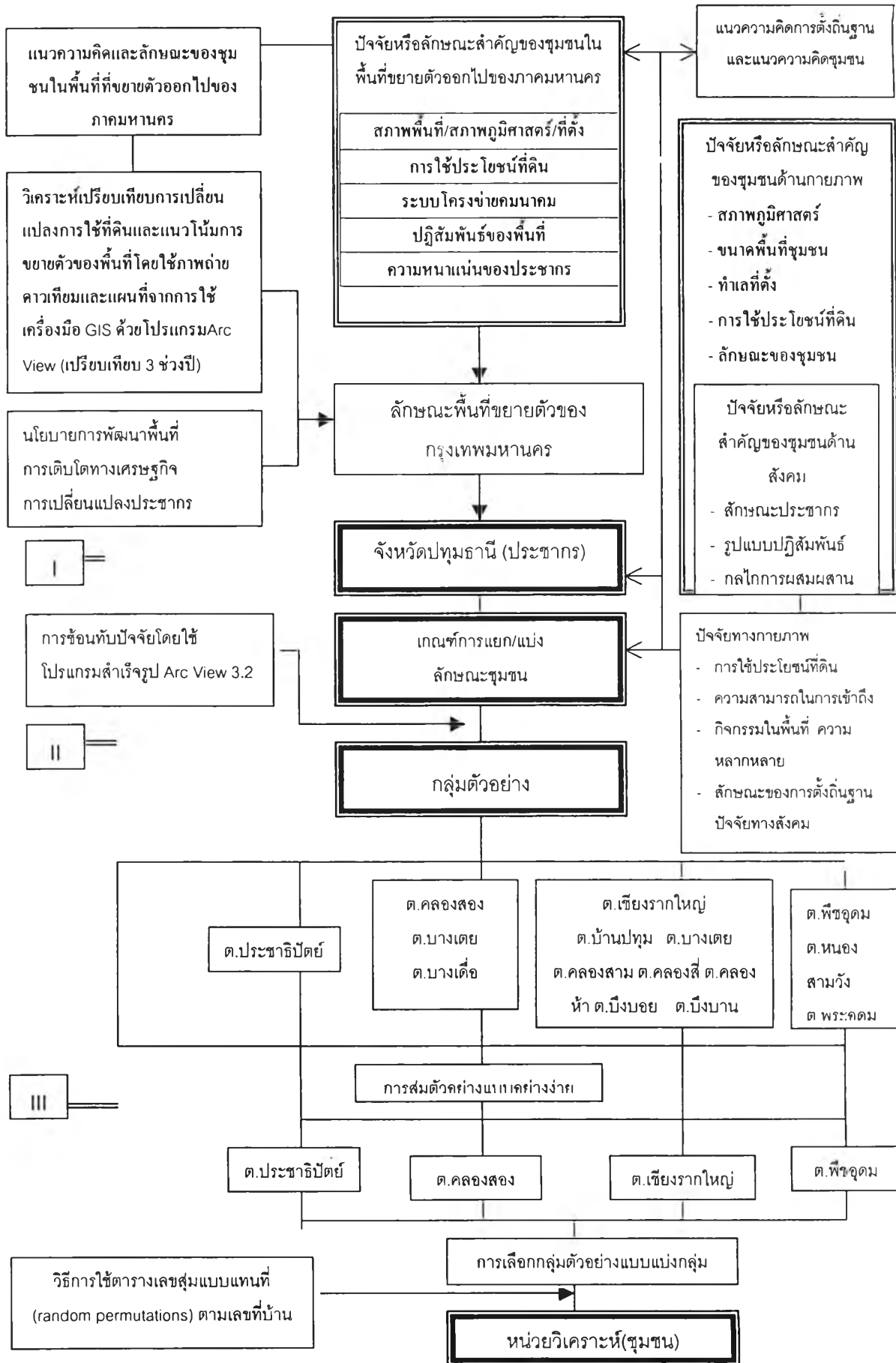
1. การทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การแยกลักษณะสำคัญของชุมชน ปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคม
3. การศึกษาภาพรวมของพื้นที่ศึกษา
4. การกำหนดพื้นที่ศึกษา
5. การกำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
6. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย
7. การเก็บรวบรวมข้อมูล
8. การวิเคราะห์ข้อมูล
9. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล
10. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

แผนภูมิที่ 2 แผนภูมิแสดงขั้นตอนและกระบวนการในการวิจัย

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

แผนภูมิที่ 3 แผนภูมิแสดงกรอบความคิดและขั้นตอนการคัดกรองพื้นที่ศึกษาและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหน่วยวิเคราะห์ในการวิจัยนี้ คือ คริวเรือนในชุมชนจังหวัดปทุมธานี โดยมีกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย หัวหน้าคริวเรือน และผู้นำชุมชน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้มาจากวิธีการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างที่ใช้หลายวิธีผสมกัน เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการเลือกประชากรจากพื้นที่ขนาดใหญ่ และมีเกณฑ์ในการพิจารณาตามลำดับ จนถึงในระดับชุมชน และทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่มหรือแบบแบ่งพื้นที่ (cluster or area random sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 เลือกจังหวัด ตามเกณฑ์ลักษณะที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 2 เลือกอำเภอ ช้อนทับปัจจัยทางกายภาพตามปัจจัยที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 3 เลือกตำบล ช้อนทับปัจจัยทางกายภาพตามปัจจัยที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 เลือกหมู่บ้าน/ชุมชน ด้วยวิธีการการเลือกแบบกลุ่ม

ขั้นที่ 5 เลือกคริวเรือน ขึ้นมาหมู่บ้านละ 40 คริวเรือน โดยใช้วิธีการใช้ตารางเลขสุ่มแบบแทนที่ (random permutations) ตามเลขที่บ้าน

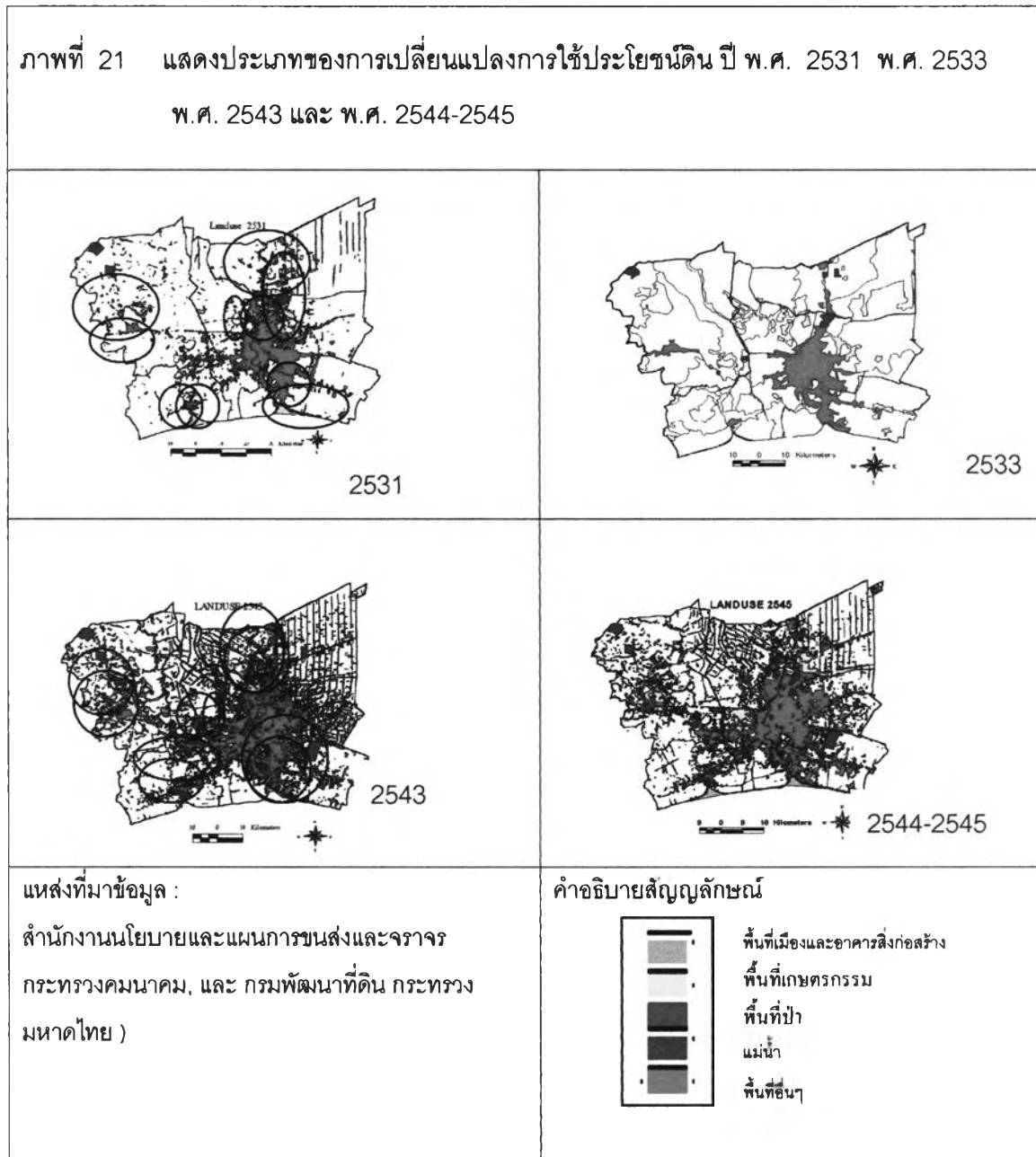
3.2.1.1 ประชากร

การเลือกประชากรมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

(1) พิจารณาลักษณะของพื้นที่ขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ของจังหวัดปริมณฑล ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดปทุมธานี นนทบุรี สมุทรสาคร สมุทรปราการ และนครปฐม โดยพิจารณาจากเปรียบเทียบการขยายตัวของพื้นที่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531-2544 จากแผนที่ภาพถ่ายดาวเทียมและจากผลการวิเคราะห์ของการศึกษาโครงการประสานการก่อสร้างการขนส่งฯ ระยะที่ 7 รวมทั้งพิจารณาถึงสภาพทางกายภาพของเมืองที่ขยายตัวออกไปและการกระจายตัวของพื้นที่เมืองและสิ่งก่อสร้าง และอธิบายลักษณะดังกล่าว โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เมืองที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วงปี พ.ศ. 2531 พ.ศ. 2533 พ.ศ. 2543 และ พ.ศ. 2545 (ภาพที่ 21)

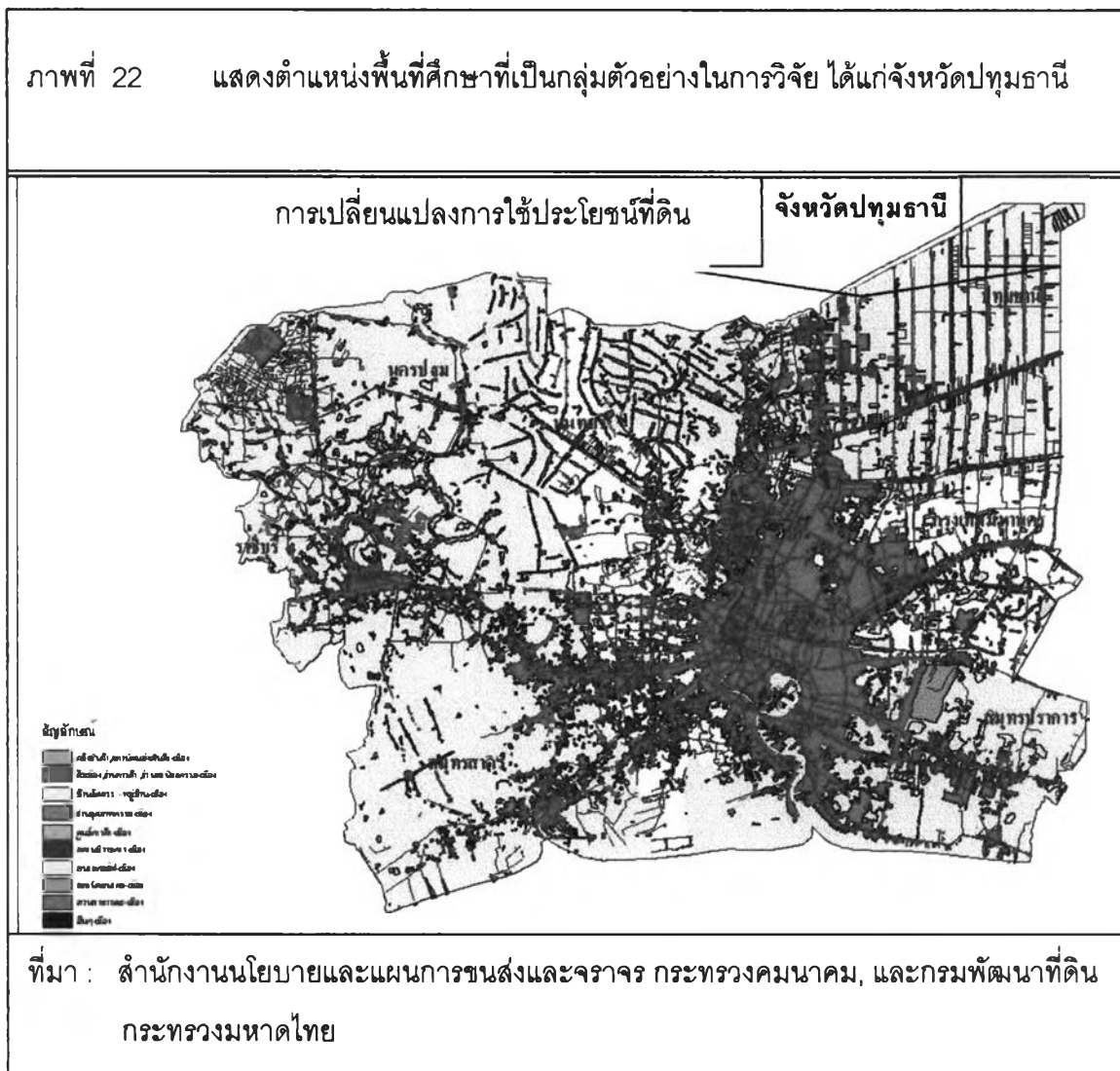
(2) ทำการคัดกรองเลือกพื้นที่เพื่อเป็นพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ โดยผสมผสานแนวคิดลักษณะของการขยายตัวของพื้นที่ที่เรียกว่าภาคมหานครที่ขยายตัวออกไปของ McGee, Freedman และ Douglas สรุปเป็นลักษณะที่สำคัญของชุมชนในพื้นที่ที่ขยายตัวออกไปของภาคมหานคร

(3) นำลักษณะสำคัญของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวของภาคมหานคร (ตารางที่ 3 ภาคผนวก ข.) มากำหนดเป็นปัจจัยหรือตัวแปรหลักในการพิจารณาการเลือกพื้นที่ในระดับภาค และระดับชุมชน (ตารางที่ 8)

จากการพิจารณาตามเกณฑ์ลักษณะของเมืองที่มีการขยายตัวในพื้นที่ส่วนขยายของกรุงเทพมหานคร พบว่าจังหวัดปทุมธานี เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของการใช้ประโยชน์ที่ดิน มีระบบโครงข่ายการคมนาคมที่เชื่อมโยงจากเมืองใหญ่ไปสู่เมืองต่างๆ ได้ ปฏิสัมพันธ์ของพื้นที่ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ความหนาแน่นของประชากร ลักษณะพื้นที่ และการเปลี่ยนแปลงการ

ใช้ประโยชน์ที่ดิน ตรงตามลักษณะที่สำคัญของลักษณะการขยายตัวในส่วนขยายของกรุงเทพมหานคร มากกว่าพื้นที่อื่นๆ ผู้วิจัยจึงเลือกจังหวัดปทุมธานีเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ (ภาพที่ 22)

ตารางที่ 8 แสดงปัจจัยและวิธีการที่ใช้ในการพิจารณาคัดกรองพื้นที่ในแต่ละระดับ

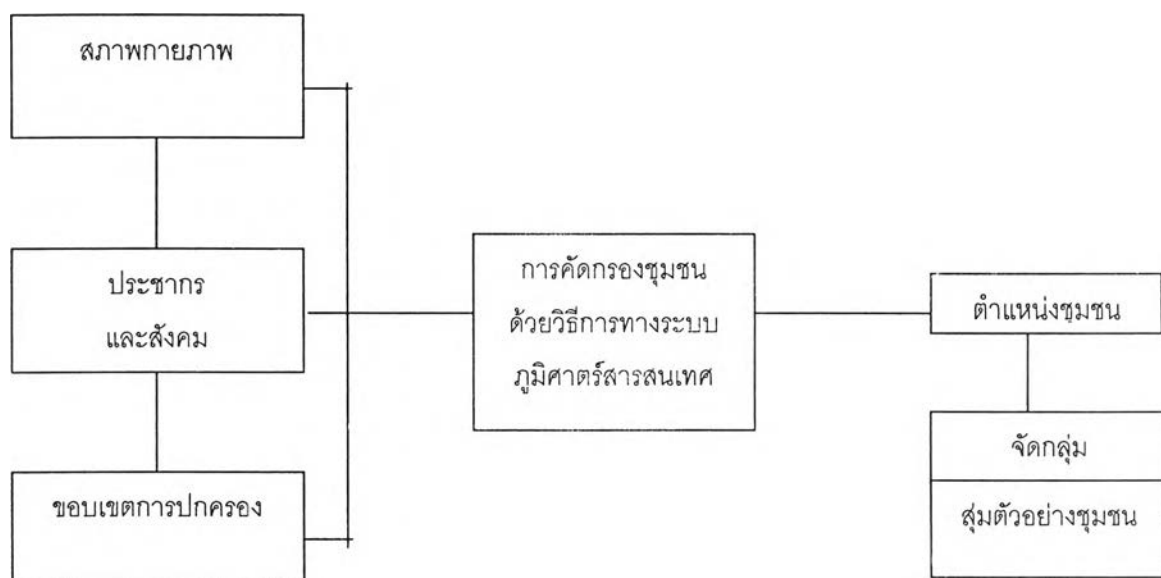
ระดับจังหวัด	ระดับอำเภอ,ตำบล	ระดับกลุ่มตัวอย่าง	ระดับชุมชน
การขยายตัวของพื้นที่ สัดส่วนการเปลี่ยนแปลง การใช้พื้นที่	ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน กิจกรรมนอกภาคเกษตร ประเภท โรงงานอุตสาหกรรม	การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย การเลือกกลุ่มตัวอย่าง	การเลือกหน่วย วิเคราะห์ ใช้ตารางเลขสุ่มแบบ แทนที่ (random permutations) ตาม เลขที่บ้าน
ระบบโครงข่ายการ คมนาคมขนส่ง	ความสามารถในการเข้าถึงพื้นที่ จำนวนประชากร	แบบแบ่งกลุ่มหรือแบบ แบ่งพื้นที่ (cluster or area random sampling)	
นโยบายการพัฒนา	ความหนาแน่นประชากร		

3.2.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนในเขตพื้นที่ศึกษาใน 5 อำเภอ คือ อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอธัญบุรี อำเภอลำลูกกา อำเภอลองหลวงและอำเภอสสามโคก ซึ่งมีทั้งหมดจำนวน 38 ตำบล จำนวนหมู่บ้าน 427 หมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน 91,790 ครัวเรือน ทำการเลือกพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการการซ้อนทับปัจจัยลงในแผนที่ตามวิธีการของระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศ (GIS) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ตามขั้นตอนและเกณฑ์ที่กำหนด โดยมีกรอบในการพิจารณาดังแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 4 แสดงกรอบในการพิจารณาการคัดกรองชุมชนเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

วิธีการและขั้นตอนการดำเนินการซ้อนทับปัจจัยเพื่อคัดกรองชุมชนเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาตามวิธีการของระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศ (GIS) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป มี 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การซ้อนทับปัจจัยทางด้านกายภาพ

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการแบ่งประเภทชุมชนและแนวทางการแบ่งลักษณะของชุมชนของต่างประเทศ และของประเทศไทย (ตารางที่ 4 ภาคผนวก ข.) ผู้วิจัยพบว่าการแบ่งลักษณะของชุมชนมีความหลากหลายโดยจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการศึกษาและลักษณะประชากรและสังคมของแต่ละพื้นที่ในแต่ละประเทศ ดังนั้น ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงทำการคัดกรองเกณฑ์ในการพิจารณาการลักษณะของชุมชนโดยใช้หลายแนวทางร่วมกัน แต่ยึดกรอบใหญ่ คือ การแบ่งชุมชนตามลักษณะกายภาพและเพิ่มเกณฑ์ของขอบเขตการบริหารการปกครองของ

ประเทศไทย คือ เขตของตำบล ซึ่งการใช้เขตการปกครองผู้วิจัยเห็นว่าจะทำให้ข้อมูลในการศึกษามีความสอดคล้องกับข้อมูลในด้านต่างๆของทางราชการและผลการศึกษาที่ได้สามารถอ้างอิงกลับไปในเชิงนโยบายและการบริหารได้ และใช้เกณฑ์ดังกล่าวร่วมกับลักษณะของประชากร และสังคม โดยระบุปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

(1) ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน แบ่งเป็น 5 ประเภทหลัก ได้แก่ ประเภทที่อยู่อาศัย ประเภทพาณิชยกรรม ประเภทอุตสาหกรรม ประเภทเกษตรกรรม และอื่นๆ

(2) ความสามารถในการเข้าถึงพื้นที่ ได้แก่ ระยะห่างจากเส้นทางถนนสายหลักและ/หรือสายรองถ้าอยู่ระยะที่ใกล้กว่า แสดงถึงความสามารถในการเข้าถึงพื้นที่ต่างๆ ได้ดีกว่า โดยมีเกณฑ์ดังนี้

ระยะห่างจากถนนสายหลัก	< 500 เมตร
	500 - 800 เมตร
	> 800 เมตร
ระยะห่างจากถนนสายรอง	< 300 เมตร
	300 - 500 เมตร
	> 500 เมตร

(3) กิจกรรมในพื้นที่ ได้แก่กิจกรรมประเภทโรงงานอุตสาหกรรม โดยแบ่งขนาดของโรงงานตามมาตรฐานการแบ่งขนาดของกรมโรงงานอุตสาหกรรม โดยได้แบ่งเป็น 3 ขนาดตามจำนวนพนักงานในโรงงาน ได้แก่

โรงงานขนาดเล็ก มีพนักงานน้อยกว่า 50 คน

โรงงานขนาดกลาง มีพนักงาน ตั้งแต่ 50 –200 คน

โรงงานขนาดใหญ่ มีพนักงานตั้งแต่ 200 คน ขึ้นไป

ในการพิจารณาเลือกกิจกรรมด้านประเภทโรงงานอุตสาหกรรมเป็นกิจกรรมหลักในการให้ความสำคัญกับการเลือกพื้นที่เนื่องจากพื้นที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมจะเป็นพื้นที่ที่ดึงดูดคนเข้ามาในพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งจ้างที่สำคัญโดยเฉพาะพื้นที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ตั้งอยู่

(4) ลักษณะของการตั้งบ้านเรือน พิจารณาลักษณะการตั้งของอาคารสิ่งก่อสร้างในพื้นที่ที่มีพื้นที่ต่อเนื่องหรือเกาะกลุ่มกันเป็นกลุ่มชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การช้อนทับปัจจัยทางสังคม โดยระบุปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้
ได้แก่

- (1) จำนวนประชากร
- (2) ความหนาแน่นประชากร แบ่งเป็น 3 ระดับ ความหนาแน่น

ต่ำ ความหนาแน่นปานกลาง และความหนาแน่นสูง

ขั้นตอนที่ 3 การเลือกพื้นที่ด้วยการช้อนทับปัจจัยในขั้นตอนที่ 2 และ 3

ผลจากการช้อนทับปัจจัยตามขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 ได้พื้นที่ที่
เข้าเกณฑ์การพิจารณาแบ่งได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรสูง มีการตั้งของอาคาร
สิ่งก่อสร้างในพื้นที่ที่มีพื้นที่ที่ต่อเนื่องหรือเกาะกลุ่มกันเป็นกลุ่มชุมชนชัดเจนและมีโรงงานอุตสาหกรรม
ทุกขนาดโรงงานกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่โดยเฉพาะโรงงานขนาดใหญ่และขนาดกลาง ความสามารถในการ
การเข้าถึงพื้นที่สูงเนื่องจากอยู่ในระยะที่เข้าถึงถนนสายหลักและสายรองได้สะดวก ได้แก่ เขตพื้นที่
ตำบลประชาติปัตย์

กลุ่มที่ 2 พื้นที่ที่มีความหนาแน่นปานกลางเป็นที่ตั้งของอาคารสิ่งก่อสร้างใน
พื้นที่ที่มีพื้นที่ที่ต่อเนื่องหรือเกาะกลุ่มกันเป็นกลุ่มชุมชนชัดเจน มีโรงงานอุตสาหกรรมทุกขนาดโรงงาน
กระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ โดยเฉพาะโรงงานขนาดใหญ่และขนาดกลาง มีความสามารถในการเข้าถึงถนน
สายรองได้ดี ได้แก่ เขตพื้นที่ตำบลคลองสอง ตำบลบางเตย ตำบลบางเดื่อ

กลุ่มที่ 3 พื้นที่ที่มีความหนาแน่นต่ำ มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กในพื้นที่
มีความสามารถในการเข้าถึงถนนสายหลักและสายรองได้ดี ได้แก่ เขตพื้นที่ตำบลเชียงรากใหญ่ ตำบล
บ้านปทุม ตำบลบางเตย ตำบลคลองสาม ตำบลคลองสี่ ตำบลคลองห้า ตำบลบึงบอนและตำบล
บึงบาน

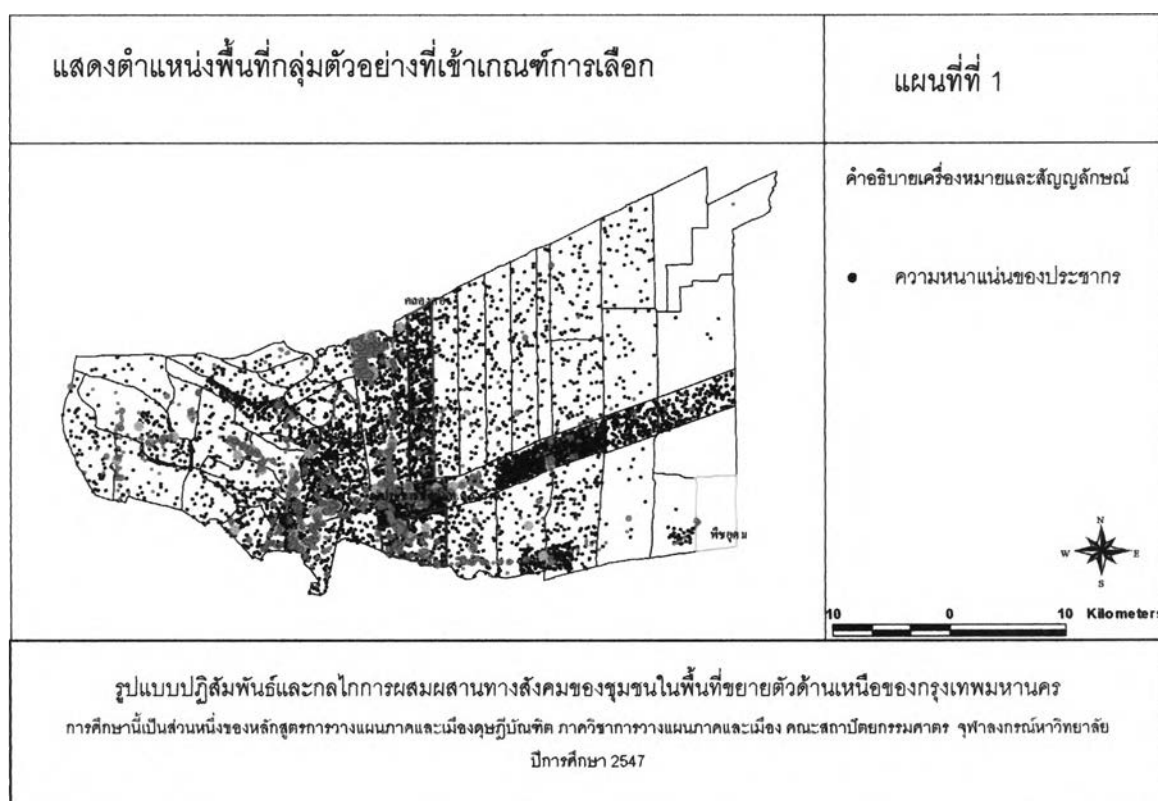
กลุ่มที่ 4 พื้นที่ที่มีความหนาแน่นต่ำ แต่ไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมหรือมีน้อย
มาก ได้แก่เขตพื้นที่ตำบลพิชอุดม ตำบลหนองสามวัง ตำบลคลองพระอุดม

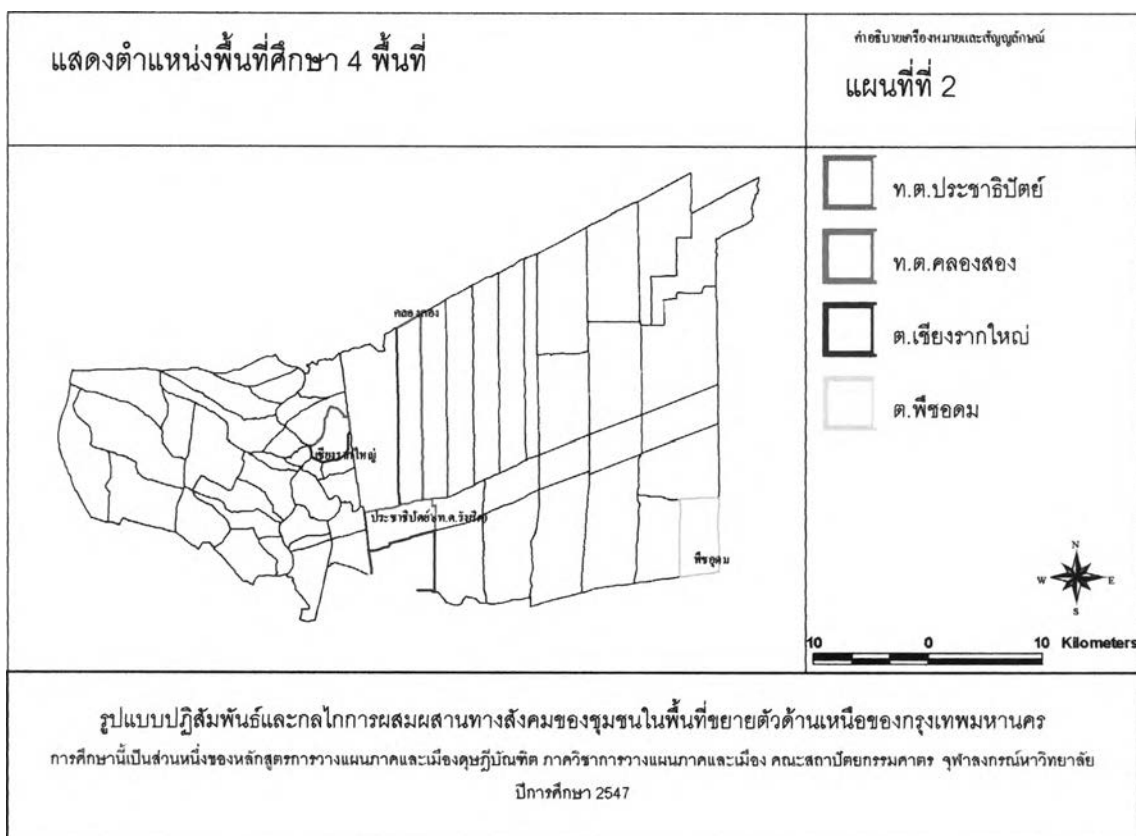
ขั้นตอนที่ 4 การสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างในระดับตำบลจากพื้นที่ที่เข้าเกณฑ์ใน
ขั้นตอนที่ 3 โดยใช้หลักความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ด้วยวิธีการการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย
(simple random sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากซึ่งเป็นวิธีการสุ่มตัวอย่างที่ใช้กับประชากรที่มี
ลักษณะคล้ายคลึงกัน (Homogeneous) โดยทุกหน่วยประชากรมีโอกาสถูกเลือกเป็นตัวอย่างได้
เท่าๆ กัน ได้ชุมชนที่เป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่มดังนี้

- กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ตำบลประจักษ์ศิลปชัย
 กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ตำบลคลองสอง
 กลุ่มที่ 3 ได้แก่ ตำบลเชียงรากใหญ่ และ
 กลุ่มที่ 4 ได้แก่ ตำบลพิชอุดม

ตารางที่ 9 แสดงกลุ่มพื้นที่ที่เข้าเกณฑ์การเลือกพื้นที่เพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่าง

อำเภอ	ธัญญบุรี	คลองหลวง	คลองหลวง	ลำลูกกา
ตำบล	ประจักษ์ศิลปชัย	คลองสอง	เชียงรากใหญ่	พิชอุดม
หมู่บ้าน(จำนวน)	เทศบาลทั้งต.	1	7	7
ครัวเรือน	29573	370	1562	673
จำนวนคน	66268	1,500	5847	3852

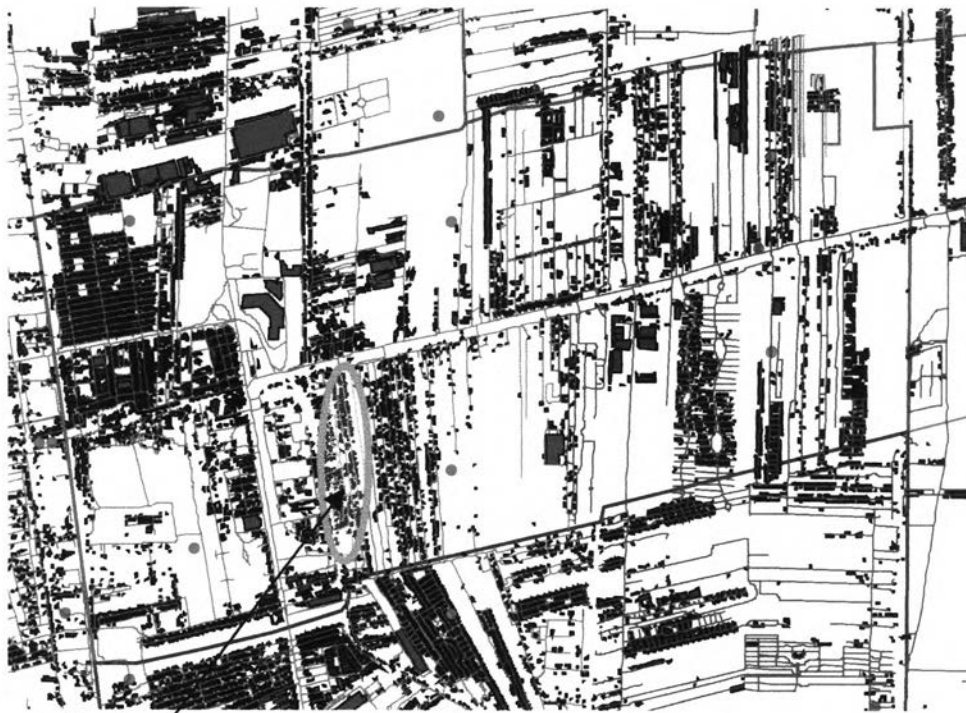

3.2.1.3 การเลือกหน่วยวิเคราะห์

การสุ่มเลือกครัวเรือนเพื่อเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ การวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนั้นผู้ที่ให้ข้อมูลจะต้องให้ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ จึงกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ 40 ครัวเรือนต่อ 1 ชุมชน โดยดำเนินการดังนี้

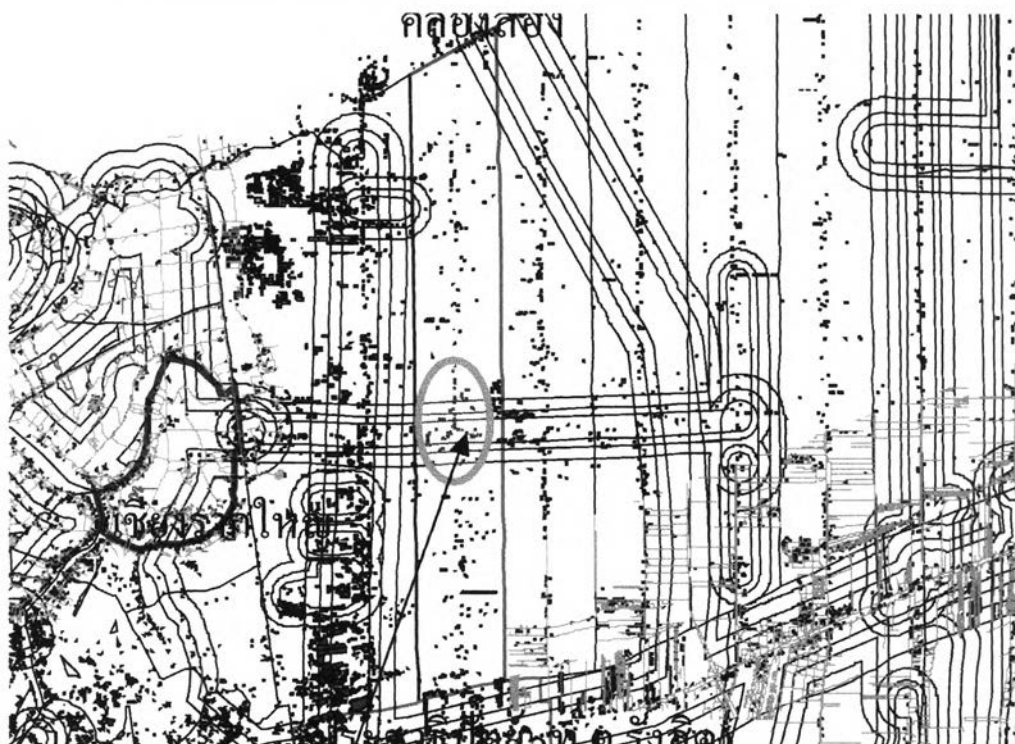
ผู้วิจัยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากแต่ละพื้นที่ในแต่ละเขตตำบลที่กลุ่มเลือกได้ในขั้นตอนที่ 4 ด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่มหรือแบบแบ่งพื้นที่ (cluster or area random sampling) เนื่องจากประชากรในพื้นที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานรวมกลุ่มเป็นหลายกลุ่มและมีความคล้ายคลึงระหว่างกลุ่มมาก แต่มีความแตกต่างกันมากภายในแต่ละกลุ่มซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลือกมีลักษณะใกล้เคียงกับคุณลักษณะที่ต้องการศึกษาของกลุ่มประชากรตามเกณฑ์หรือลักษณะของชุมชนที่กำหนดไว้ ดังนั้นจึงใช้วิธีการสุ่มเลือกประชากรศึกษาเพียงกลุ่มเดียวจากในแต่ละพื้นที่ ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นกรณีศึกษา 4 กลุ่ม 4 ชุมชน (แผนที่ที่ 2) และแสดงตำแหน่งกลุ่มตัวอย่างของแต่ละพื้นที่ศึกษาแสดงดังภาพที่ 23 ชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่เทศบาลตำบลประจักษ์ศิลปาคม ภาพที่ 24 ชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่เทศบาลตำบลคลองสอง ภาพที่ 25 ชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่ตำบลเชียงรากใหญ่ และภาพที่ 26 ชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่ตำบลพีชอุดม

ภาพที่ 23 แสดงสภาพของพื้นที่ศึกษากลุ่มที่ 1 ได้แก่ชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่เทศบาลตำบลประจักษ์

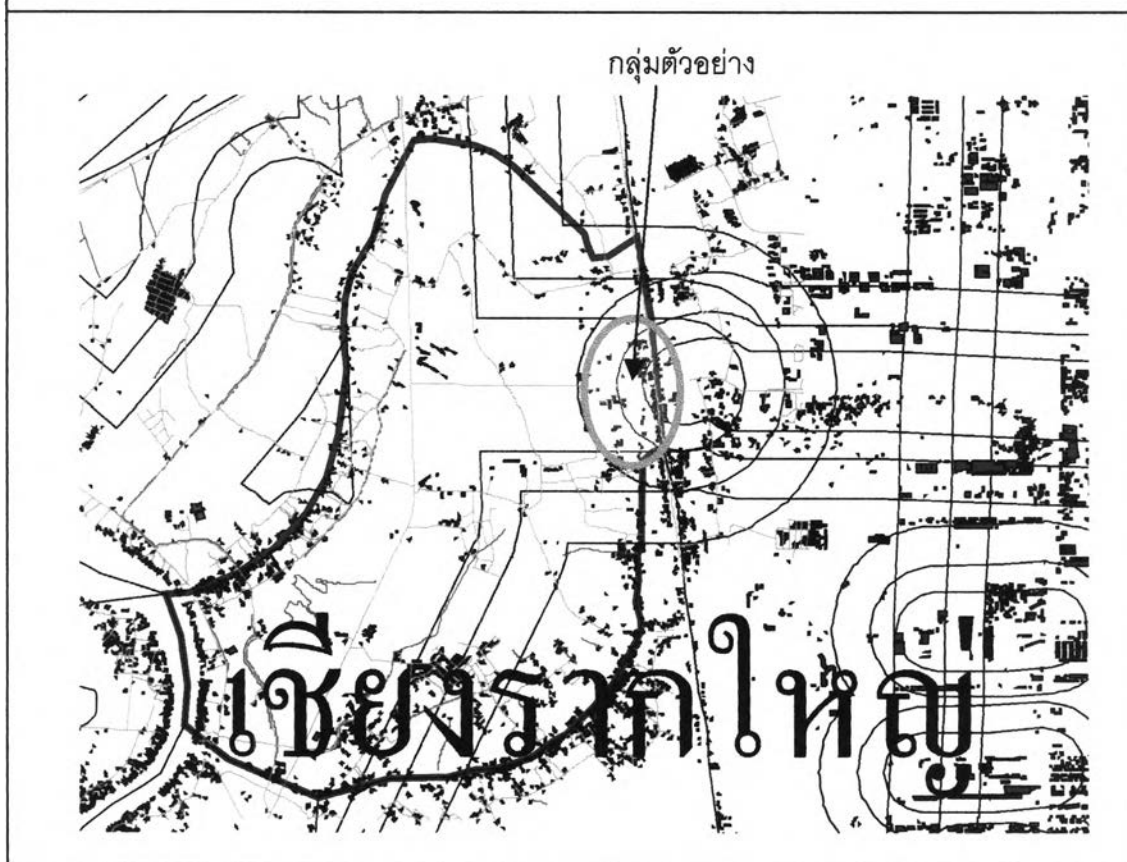
กลุ่มตัวอย่าง

ภาพที่ 24 แสดงสภาพของพื้นที่ศึกษากลุ่มที่ 2 ได้แก่ชุมชนตัวอย่างศึกษาพื้นที่เทศบาลตำบลคลองสอง

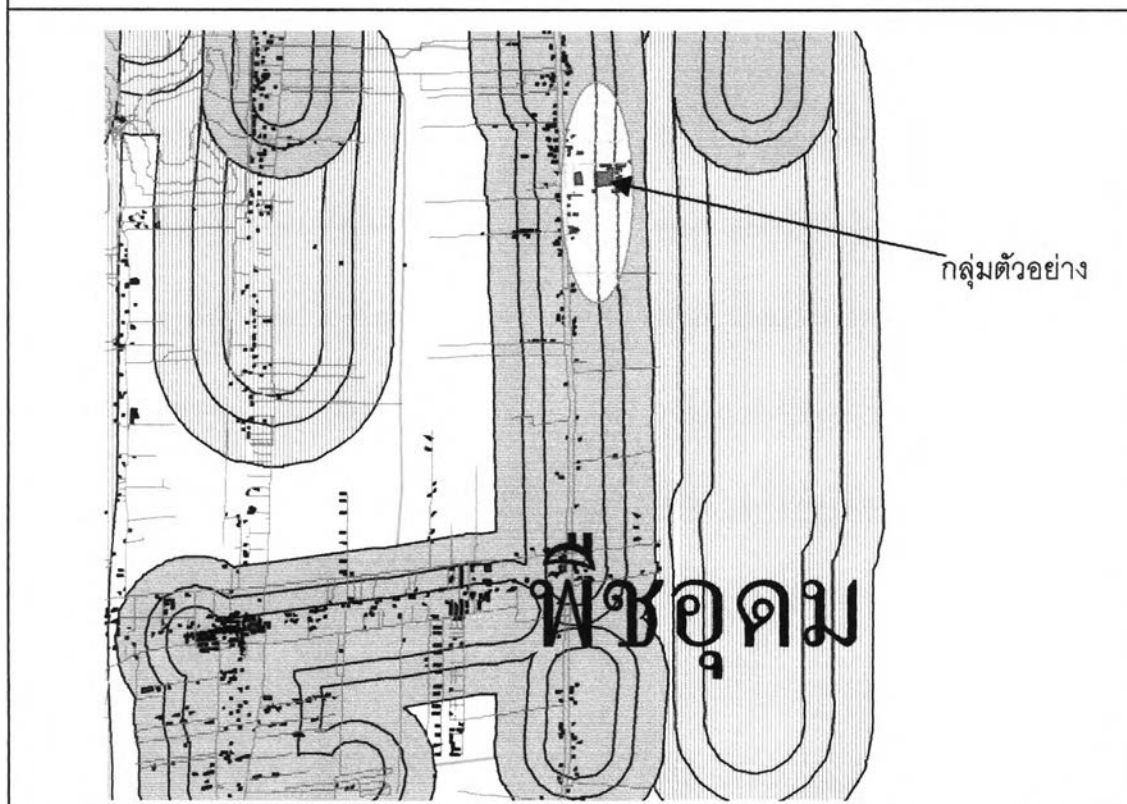

กลุ่มตัวอย่าง

ภาพที่ 25 แสดงสภาพของพื้นที่ศึกษากลุ่มที่ 3 ได้แก่ชุมชนตัวอย่างศึกษาพื้นที่ตำบลเชียงรากใหญ่

ภาพที่ 26 แสดงสภาพของพื้นที่ศึกษากลุ่มที่ 4 ได้แก่ชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่ตำบลพืชอุดม

(1) ในแต่ละชุมชนที่เป็นกลุ่มกรณีศึกษา ทำการสุ่มครัวเรือนในแต่ละชุมชนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ชุมชนละ 40 ครัวเรือน โดยใช้วิธีการใช้ตารางเลขสุ่มแบบแทนที่ตามเลขที่บ้าน เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้าน มีโอกาสถูกเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างเท่าๆ กัน หากไม่มีเลขที่บ้านที่ตรงกับตารางเลขสุ่ม หรือมีข้อขัดข้องใดให้ใช้ลำดับในตารางเลขสุ่มในลำดับต่อไป

(2) การเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็น 3 ระดับ ตามระดับของข้อมูล ดังนี้

(2.1) ข้อมูลระดับชุมชน เก็บข้อมูลจากผู้นำชุมชนทั้ง 4 ชุมชน ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ ได้แก่ กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ อาสาสมัคร สาธารณสุข ผู้นำกลุ่มอาชีพ อาสาสมัครผู้ยินดีให้ข้อมูล เป็นต้น จำนวน 10 คน

(2.2) ข้อมูลระดับครัวเรือน เก็บข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนในฐานะผู้แทนครัวเรือน จำนวน 40 ครัวเรือน

(2.3) ข้อมูลระดับบุคคล เก็บข้อมูลหัวหน้าครัวเรือนในฐานะบุคคล

ตารางที่ 10 แสดงหน่วยการวิเคราะห์และการได้มาซึ่งข้อมูลในแต่ละหน่วยวิเคราะห์

หน่วยการวิเคราะห์	ระดับ		
	ชุมชน	ครัวเรือน	บุคคล
ประเภทข้อมูล/ระดับข้อมูล			
สภาพทั่วไป	✓	-	-
ลักษณะชุมชน	✓	-	-
รูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชน	✓	✓	✓
รูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเมืองใหญ่	✓	✓	✓
รูปแบบปฏิสัมพันธ์ภายในชุมชน	✓	✓	✓
กลไกการผสมผสานภายในชุมชน	✓	✓	✓
กลไกการผสมผสานภายนอกชุมชน	✓	✓	✓

3.3 ลักษณะและข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชุมชน

กลุ่มตัวอย่างของชุมชนพื้นที่เทศบาลตำบลประชาติปัตย์ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 70 เพศชายร้อยละ 30 มีอายุอยู่ในช่วง 35-59 ปี มีสถานภาพสมรส มีการศึกษาระดับประถม 6 ลงไป นับถือศาสนาพุทธ มีอาชีพค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว บ้านเช่า ลูกจ้าง พนักงานโรงงาน บริษัท รับจ้างทั่วไป จำนวนร้อยละ 52.5 มีรายได้ตั้งแต่ 12,000 บาท ขึ้นไป มีระยะเวลาการอยู่อาศัย 10-20 ปี กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 27.5 มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ใน จ.ปทุมธานี รองลงมาร้อยละ 20 อยู่ในภาคกลาง มีที่อยู่อาศัยเดิมก่อนมาอยู่ในพื้นที่ปัจจุบัน อยู่ในกรุงเทพมหานคร คิดเป็นร้อยละ 42.5 เหตุผลของการเลือกมาอยู่ในพื้นที่ปัจจุบันเนื่องจากที่อยู่อาศัย ค่าเช่า/ที่ดิน ราคาถูก มีวิธีการรับรู้ถึงสถานที่ตั้งของที่อยู่อาศัยในปัจจุบันโดยการหาเอง มีป้ายประกาศ รองลงมาเนื่องจากมีเพื่อนอยู่ก่อน การรู้จักคนในชุมชนเมื่อเข้ามาอยู่ครั้งแรกจะรู้จักคนในชุมชนเกือบประมาณร้อยละ 50 และคนในชุมชนในปัจจุบัน รู้จักเป็นเพื่อน/เพื่อนบ้าน รองลงมาเป็นญาติกัน

กลุ่มตัวอย่างของพื้นที่เทศบาลตำบลคลองสอง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวนร้อยละ 62.5 เป็นเพศชายจำนวนร้อยละ 37.5 มีอายุอยู่ในช่วง 35-59 ปี มีการศึกษาระดับประถม 6 จนถึงต่ำกว่ามีจำนวนใกล้เคียงกับระดับสูงกว่าประถม 6 - ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี นับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่ทำอาชีพลูกจ้าง พนักงานโรงงาน บริษัท และรับจ้างทั่วไป มีรายได้น้อยกว่า 6,000 บาท จำนวนร้อยละ 45 รองลงมา มีรายได้ตั้งแต่ 12,000 บาทขึ้นไป จำนวนร้อยละ 35 มีระยะเวลาการอยู่อาศัยอยู่ในช่วง 10-20 ปี มีภูมิลำเนาเดิมใน จ.ปทุมธานีถึงจำนวนร้อยละ 55 เหตุผลของการเลือกมาอยู่ในพื้นที่ปัจจุบันเนื่องจากเกิดที่นี่/พ่อแม่อยู่ที่นี้ ที่อยู่อาศัย ค่าเช่า/ที่ดิน ราคาถูก การรับรู้ถึงสถานที่ตั้งของที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน เป็นเพราะเกิดที่นี่/พ่อแม่อยู่ที่นี้ ส่วนใหญ่จะรู้จักคนในชุมชนเมื่อเข้ามาอยู่ครั้งแรก และคนในชุมชนในปัจจุบันส่วนใหญ่รู้จักกันเนื่องจากเป็นญาติกัน รองลงมา รู้จักกัน ผิดผิดเคยทักทายกัน

กลุ่มตัวอย่างของพื้นที่ตำบลเชียงรากใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวนร้อยละ 62.5 เพศหญิงจำนวนร้อยละ 37.5 มีอายุอยู่ในช่วง 35-59 ปี มีการศึกษาระดับประถม 6 ลงไป นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด ส่วนใหญ่มีอาชีพลูกจ้าง พนักงานโรงงาน บริษัท รับจ้างทั่วไป จำนวนร้อยละ 47.5 มีรายได้น้อยกว่า 6,000 บาท มีระยะเวลาการอยู่อาศัยมากกว่า 30 ปี จำนวนร้อยละ 77.5 มีภูมิลำเนาเดิมใน จ.ปทุมธานี ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ปัจจุบันเนื่องจากเกิดที่นี่/พ่อแม่อยู่ที่นี้ และส่วนใหญ่คนในชุมชนจะรู้จักกันเกือบหมดเนื่องจากเป็นญาติกัน

กลุ่มตัวอย่างของพื้นที่ตำบลพิชอุดม เป็นเพศหญิง จำนวนร้อยละ 56.7 เป็นเพศชายจำนวนร้อยละ 43.3 มีอายุอยู่ในช่วง 35-59 ปี มีการศึกษาระดับประถม 6 ลงไป กลุ่มตัวอย่างนับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม จำนวนเท่าๆกัน คือร้อยละ ส่วนใหญ่จะมีอาชีพรับจ้างและทำการค้าขาย มีรายได้น้อยกว่า 6,000 บาท มีระยะเวลาการอยู่อาศัยมากกว่า 30 ปี มีภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดปทุมธานี ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ปัจจุบันเนื่องจากพ่อแม่พี่น้องอยู่ที่นี้และเกิดที่นี่และจะรู้จักกันเกือบทั้งชุมชน เนื่องจากเป็นญาติกันและต้องไปทำพิธีทางศาสนาด้วยกันสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่นับถือศาสนาอิสลาม และชาวพุทธจะไปร่วมพิธีในวันสำคัญๆทางศาสนาของชาวพุทธเช่นกัน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 2 ส่วนคือข้อมูลขั้นปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ

3.3.1.1 การเก็บข้อมูลขั้นทุติยภูมิ เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และรายงานการวิจัย โดยทำการคัดกรองแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำมาวิเคราะห์เนื้อหาในขั้นต้นเพื่อสร้างกรอบและประเด็นในการศึกษา การเลือกตัวอย่างในการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้ในการอธิบายรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและกลไกการผสมผสานทางสังคม ของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวของภาคมหานคร

3.3.1.2 การเก็บข้อมูลขั้นปฐมภูมิ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยใช้เทคนิคสามเส้า (triangulation technique) ซึ่งเป็นการผสมผสานวิธีการในระดับของการเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลในแง่มุมที่หลากหลายและให้ได้มาซึ่งข้อมูลมาเสริมกันในภาพรวมหรืออาจจะค้นพบประเด็นใหม่ที่น่าสนใจที่ไม่คาดคิดมาก่อน นอกจากนี้วิธีการผสมผสานการเก็บข้อมูลยังเป็นวิธีการตรวจสอบและประเมินความถูกต้องของข้อมูลที่ได้ เป็นการเก็บข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ได้แก่การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยจะใช้แบบบันทึกข้อมูลและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามที่กำหนดไว้

3.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามประกอบด้วย แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อการสัมภาษณ์และแบบบันทึก ดำเนินการดังนี้

3.3.2.1 การสำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนามใช้แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ เพื่อการตรวจสอบข้อมูลพื้นฐานและสำรวจข้อมูลทางกายภาพของชุมชนในสภาพปัจจุบันรวมและใช้ข้อมูลทุติยภูมิ เช่น สถิติประชากร โดยทำการศึกษาข้อมูลชุมชน แบ่งเป็น 2 ด้านหลัก คือด้านกายภาพ และด้านสังคม-เศรษฐกิจ

(1) ด้านกายภาพ จะศึกษาข้อมูลทางด้านสภาพภูมิศาสตร์ เกี่ยวกับขนาดพื้นที่ การใช้ที่ดิน สภาพความเป็นอยู่ของชุมชน (ความเป็นเมือง/ชนบท) และตำแหน่งที่ตั้ง โดยจะใช้ข้อมูลทุติยภูมิส่วนหนึ่งจาก ภาพถ่ายทางอากาศ แผนที่ ทำการศึกษาลักษณะทั่วไปของของการกระจายตัวของชุมชนในพื้นที่ศึกษาและทำการสำรวจตามแบบสำรวจที่จัดทำขึ้นและสอบถามข้อมูลจากผู้นำชุมชนเพื่อตรวจสอบข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง

(2) ด้านสังคม-เศรษฐกิจ ทำการศึกษาข้อมูลด้านระบบสังคมของชุมชน เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของคน คนกับกิจกรรม คนกับกลุ่ม คนกับชุมชนภายนอก ผลประโยชน์ของชุมชน ลักษณะเฉพาะของชุมชน ความหลากหลายของคน ทศนคติค่านิยม การรับรู้ถึงความเป็นชุมชน ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และวิธีการติดต่อสื่อสารของคนในชุมชน ซึ่งในการศึกษาส่วนนี้จะเป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ตามแบบสัมภาษณ์/แบบสอบถามที่จัดทำขึ้น

3.3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

(3.3.2.2.1) แบบสำรวจ ใช้ในการสำรวจสภาพกายภาพของพื้นที่ที่ปรากฏอยู่ในลักษณะต่างๆ โดยจะทำการสำรวจสภาพกายภาพและกิจกรรมในพื้นที่

(3.3.2.2.2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์หัวหน้าชุมชนและหัวหน้าครัวเรือน แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (ผู้นำชุมชนและหัวหน้าครัวเรือน)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชนและของคนในชุมชน การรวมกลุ่มต่างๆในชุมชน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนและกลไกการผสมผสานของชุมชน เป็นการสอบถามข้อมูลระดับชุมชน ระดับครัวเรือนและระดับบุคคลเพื่อหาแบบแผน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคน ชุมชนและสภาพกายภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชนรวมถึงภายนอกชุมชนและกลไกการผสมผสานของชุมชน จะมีข้อคำถามที่เป็นแบบปลายปิดและปลายเปิด ข้อคำถามแบบปลายปิด จะเป็นคำถามที่เตรียมคำตอบไว้เสร็จ ส่วนคำถามปลายเปิดจะเป็นคำถามที่ให้ผู้ตอบตอบได้อย่างอิสระ

รายละเอียดของเนื้อหาสาระในแต่ละส่วนของแบบสอบถามมีดังนี้ (ตารางที่ 11)

ส่วนที่ 1 ลักษณะประชากรและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ ในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา ศาสนา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย ภูมิสำเนาเดิม เหตุผลของการมาอยู่อาศัยในพื้นที่ การรู้จักคนในชุมชนและความรู้สึกผูกพันกับชุมชนในความรู้สึกของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 11 แสดงโครงสร้างและเนื้อหาสาระของแบบสอบถาม

ส่วนที่	เนื้อหาสาระ	จำนวน ข้อ	รูปแบบการถาม
1	ลักษณะประชากรและข้อมูลทั่วไป	12	แบบตรวจสอบรายการ
2	แบบประเมิน		
	2.1 ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชน	12	มาตรประเมินค่า 5 ระดับ
	2.2 ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชนกับกลุ่ม	5	มาตรประเมินค่า 5 ระดับ
	2.3 การผสมผสานทางสังคม	30	มาตรประเมินค่า 5 ระดับ
	2.4 ความรู้สึกผูกพันกับชุมชน	8	มาตรประเมินค่า 5 ระดับ
3	แบบบันทึกการสนทนา		ตามประเด็นการสนทนาที่กำหนดไว้
4	แบบสำรวจเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารและการเดินทางของคนในครัวเรือน		แบบตรวจสอบรายการ
5	แบบบันทึกการสังเกตภาคสนาม		-

ส่วนที่ 2 การประเมินการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชนกับกลุ่ม การผสมผสานทางสังคมของชุมชนและความรู้สึกผูกพันกับชุมชน เป็นมาตรประเมินค่า 5 ระดับ โดยให้ผู้ตอบตอบตามความคิดเห็นจากระดับน้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มากและมากที่สุด

การประเมินระดับ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด พิจารณาจากจำนวนครั้งของการทำกิจกรรมในข้อคำถามนั้น ถ้าน้อยที่สุด หมายถึง การไม่เคยกระทำหรือกระทำเพียงครั้งเดียว น้อย หมายถึง การมีการกระทำนั้นมากกว่า 1 ครั้งแต่ไม่เกิน 3 ครั้ง ปานกลาง หมายถึง การกระทำนั้นทำมากกว่า 3 ครั้งแต่ไม่เกิน 5 ครั้ง มาก หมายถึง มีการกระทำนั้นมากกว่า 5 ครั้ง มากที่สุดหมายถึงมีการกระทำนั้นบ่อยครั้งจนนับไม่ได้

การประเมินในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชน

ส่วนที่ 3 แบบบันทึกการสนทนา เป็นการกำหนดประเด็นการสนทนาเพื่อให้ผู้ตอบสามารถตอบได้อย่างอิสระในประเด็นที่กำหนด ในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงความคิดเห็นของผู้ตอบคำถาม

ส่วนที่ 4 แบบสำรวจเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารและการเดินทางของคนในครัวเรือน เป็นแบบตรวจสอบจำนวนตามรายการ ในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบถึงวิธีการในการติดต่อสื่อสารของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 5 แบบบันทึกการสังเกตภาคสนาม เป็นการบันทึกตามแบบรายการที่กำหนด

การสร้างข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์นี้ ผู้วิจัยได้สร้างตามขั้นตอนดังนี้

(1) นำวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิดการวิจัยและนิยามเชิงปฏิบัติการของคำสำคัญในการศึกษา ได้แก่รูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสาน มาวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อกำหนดโครงสร้างของเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์

(2) จัดเตรียมตารางการวิเคราะห์แบบสอบถาม (dummy table) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการวิเคราะห์อย่างครบถ้วน

(3) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และความตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างและโครงสร้างเนื้อหาให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบข้อคำถามที่สร้างขึ้นสามารถวัดคุณลักษณะที่ต้องการจะวัดได้ครอบคลุมตามนิยามและวัตถุประสงค์การศึกษาที่กำหนดเป็นโครงสร้างเนื้อหาหรือไม่และนำไปปรับปรุง

(4) ทดลองใช้แบบสัมภาษณ์ โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วในขั้นที่ (2) ไปสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนในพื้นที่ในจังหวัดปทุมธานีแต่ไม่ใช่พื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และนำมาคำนวณหาความคงที่ภายในด้วยวิธีการใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α) ของครอนบาค (α - Cronbach coefficient) เนื่องจากข้อคำถามเป็นการให้คะแนนรวมเป็นข้อและให้ค่าแบบประมาณค่า (rating scale) นอกจากนี้เนื่องจากลักษณะของการวิจัยและการเก็บข้อมูลเป็นการเก็บข้อมูลเพียงครั้งเดียววิธีการแปลผลของข้อคำถามไม่มีการให้คะแนนถูก-ผิด และวิธีการของ α จะให้ข้อคำถามแต่ละข้อเป็นคำถามย่อยๆ เช่น แบบทดสอบของผู้วิจัยมีคำถาม 8 ข้อ ข้อคำถามดังกล่าวเสมือนว่าเป็น 8 แบบทดสอบย่อยๆ และถ้าข้อคำถามทุกข้อวัดในสิ่งเดียวกัน ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามจะสูงค่า α จะใกล้เคียง 1 ตรงกันข้ามถ้าข้อคำถามวัดในสิ่งที่ต่างกันค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามจะต่ำ ค่าสัมประสิทธิ์ α จะต่ำ โดยใช้สูตรของ Cronbach ซึ่งการประมวลผลครั้งนี้ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการประมวลผล ได้ผลดังนี้

แบบประเมิน 4 ชุด ได้แก่ แบบประเมินความรู้สึกความเป็นชุมชน มีข้อคำถาม 8 ข้อ แบบประเมินการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน ระดับบุคคล มีข้อคำถาม 12 ข้อ ระดับองค์กรมีข้อคำถาม 5 ข้อ แบบประเมินการผสมผสานทางสังคมของชุมชน มีข้อคำถาม 30 ข้อ ผู้วิจัยทำการทดสอบแบบสอบถามจำนวน 10 ชุด ผลการทดสอบในแต่ละชุด มีดังนี้

แบบประเมินการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชน มีข้อคำถาม 12 ข้อ ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่นของแบบทดสอบนี้มีค่า $\alpha = .9084$

แบบประเมินการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชนกับกลุ่ม มีข้อคำถาม 5 ข้อ ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่นของแบบทดสอบนี้มีค่า $\alpha = .8504$

แบบประเมินการผสมผสานทางสังคมของชุมชน มีข้อคำถาม 30 ข้อ ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่นของแบบทดสอบนี้มีค่า $\text{Alpha} = .7216$

แบบประเมินความรู้สึกผูกพันกับชุมชนมีข้อคำถาม 8 ข้อ ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่นของแบบทดสอบนี้มีค่า $\text{Alpha} = .8170$

(5) จากการทดสอบหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในชุดของการทดสอบระดับการผสมผสานทางสังคมและความเชื่อมั่นของแบบสอบถามแล้วผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์และข้อคำถามขั้นตอนสุดท้ายก่อนเก็บข้อมูลจริง

คำถามที่ปรากฏในแบบสอบถามประกอบด้วยส่วนสำคัญหลัก 4 ส่วน

- 1) รายละเอียดเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจ
- 2) รายละเอียดเกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ ขนาด ตำแหน่งที่ตั้ง จำนวนครัวเรือน จำนวนประชากร อาชีพ ศาสนา
- 3) ความเห็น ความเชื่อ ทศนคติ ของผู้ตอบแบบสอบถามที่แสดงนัยด้านรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ทั้งในระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิ

4) จำนวนของสิ่งซึ่งแสดงถึงนัยของการผสมผสานทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยทำการสำรวจเครื่องใช้ภายในครัวเรือนของผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามจะประกอบด้วยข้อคำถามชุดหนึ่งหรือข้อความหนึ่ง ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการวัดทุกมิติ นำหนักความสำคัญของข้อคำถามแต่ละข้อเท่าเทียมกัน ให้ผู้ตอบประเมินความเข้มตามความรู้สึกของตนที่มีต่อข้อคำถามเหล่านั้นเรียงจากมากไปหาน้อย โดยมีมาตรการประเมินค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ 1 – 5 ผลจากการวัดได้จากการรวมคะแนนผลการประเมินแต่ละข้อที่มีทิศทางเดียวกัน เป็นค่าบอกระดับความคิดเห็นตามความรู้สึกผู้ตอบแต่ละคน

แบบบันทึก ผู้วิจัยจะทำการจดบันทึกในภาคสนาม (Field note) ใน 2 ลักษณะ คือ การจดบันทึกในลักษณะการบันทึกสะท้อนความคิดเห็น (reflective note) โดยผู้วิจัยจะทำการจดบันทึกความคิดเห็นที่ได้จากสังเกตของผู้วิจัยเองต่อสภาพที่ปรากฏหรือเหตุการณ์ที่สนใจหรือเหตุการณ์แวดล้อมที่ผู้วิจัยทำการสังเกตหรือศึกษาอยู่ด้วยการสะท้อนความคิดเห็น ความรู้สึก สภาพปัญหาและข้อสงสัยต่างๆที่เกิดขึ้น รวมถึงการคาดเดาถึงสภาพปรากฏการณ์และความประทับใจที่ผู้วิจัยได้รับในภาคสนามเพื่อนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูล และการจดบันทึกการบรรยาย (Descriptive note) การจดบันทึกจะบรรยายถึงลักษณะสภาพการณ์ของข้อมูลภาคสนามในเชิงกายภาพ บรรยายลักษณะของผู้ให้ข้อมูลที่ผู้วิจัยมองโดยไม่มีความเห็นส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ในการวิจัยประกอบกับข้อมูลอื่นๆ

การสังเกตแบบอย่างง่าย (unstructured or simple observation) โดยผู้วิจัยเข้าไปสังเกตพฤติกรรมส่วนใหญ่ของคนในชุมชนจากการดำเนินชีวิตประจำวัน การมีงานประเพณีท้องถิ่น หรือสังเกตการณ์ในช่วงวันพระ วันงานประเพณี งานทำบุญภายในท้องถิ่น งานแต่งงาน งานบวช ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีการเก็บข้อมูล รวมถึงการสังเกตสิ่งแวดล้อม และสภาพของชุมชน

ส่วนที่ 6 ประเด็นการสนทนา

การสนทนากลุ่ม เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ โดยจะสนทนากับผู้นำชุมชนและหัวหน้าครัวเรือน ประมาณ 3-5 คนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ด้วยวิธีการจดบันทึก จะทำการสนทนาในประเด็นของการอยู่ร่วมกันในชุมชน และการร่วมกันทำกิจกรรมภายในและภายนอกชุมชน ตลอดจนการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในครอบครัวและในชุมชนเพื่อจะให้ได้ข้อมูลในบางประเด็นที่ละเอียดอ่อนเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนและกลไกการผสมผสานทางสังคม และเป็นการขยายข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ข้อมูลเชิงกายภาพ ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ศึกษาในเชิงปริมาณ ทำการวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปที่ใช้วิเคราะห์ทางสถิติเป็นเครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ดังนี้

3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทางกายภาพของชุมชน ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อใช้ในการกำหนดและจัดการข้อมูลเชิงพื้นที่หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงพื้นที่ ให้อยู่ในรูประบบฐานข้อมูลของตัวเลขและมีคุณลักษณะที่สามารถทำการซ้อนทับข้อมูล (overlay) เพื่อวิเคราะห์ผลและสามารถแสดงข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะภาพกราฟฟิกได้และใช้เครื่องมือทางสังคม ที่เรียกว่า social mapping ในการแสดงสภาพและความรูปแบบปฏิสัมพันธ์ของชุมชนในเชิงกายภาพกับสังคมของชุมชน

3.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

3.4.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อบรรยายลักษณะและคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างจะใช้สถิติเชิงพรรณนา จากสถิติพื้นฐาน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในแต่ละค่าของตัวแปร

3.4.2.2 การวิเคราะห์ข้อคำถามจากแบบสัมภาษณ์ในส่วนของการประเมิน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระดับบุคคล ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระดับองค์กร การผสมผสานทางสังคมของชุมชน และการมีความรู้สึกความเป็นชุมชน ทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าจำนวน ร้อยละ แล้วนำค่าคะแนนมาแปลเป็นระดับต่างๆ ดังนี้

ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชน มีข้อคำถาม 12 ข้อ คะแนนสูงสุดแต่ละข้อ คือ 5 คะแนน คะแนนเต็ม 60 คะแนน แบ่งเป็น 5 ช่วง

ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกในชุมชนกับกลุ่ม มีข้อคำถาม 5 ข้อ คะแนนสูงสุดแต่ละข้อ คือ 5 คะแนน คะแนนเต็ม 25 คะแนน แบ่งเป็น 5 ช่วง

การผสมผสานทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง มีข้อคำถาม 30 ข้อ คะแนนสูงสุดแต่ละข้อ คือ 5 คะแนน คะแนนเต็ม 150 คะแนน แบ่งเป็น 5 ช่วง

ความรู้สึกผูกพันกับชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง มีข้อคำถาม 8 ข้อ คะแนนสูงสุดแต่ละข้อ คือ 5 คะแนน คะแนนเต็ม 40 คะแนน แบ่งเป็น 5 ช่วง

ทั้งหมดแบ่งเป็นเกณฑ์การประเมินแสดงในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 แสดงระดับค่าคะแนนในการประเมินจากแบบสอบถาม

ระดับค่าคะแนน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชน	49-60	37-48	25-36	13-24	0-12
ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมสมาชิกในชุมชนกับกลุ่ม	21-25	16-20	11-15	6-10	0-5
การผสมผสานทางสังคม	121-150	91-120	61-90	31-60	0-30
ความรู้สึกผูกพันกับชุมชน	33-40	25-32	17-24	9-16	0-8

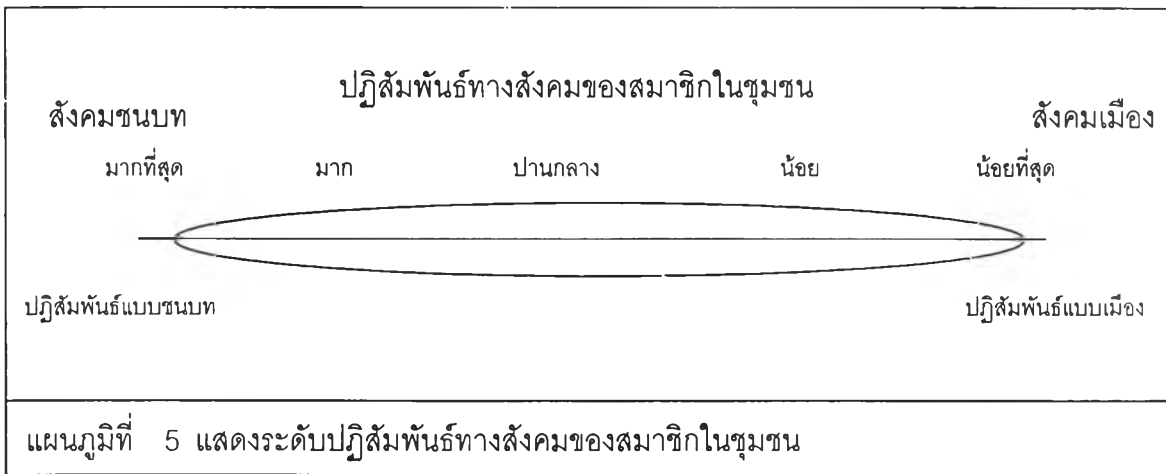
ความหมายของค่าคะแนน

ระดับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชน โดยค่าคะแนนแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (แสดงระดับของปฏิสัมพันธ์ดังแผนภูมิที่ 5)

มากที่สุด	หมายถึง มีการพบปะพูดคุยทักทายและไปมาหาสู่กันกันอย่างสม่ำเสมอ รู้จัก คำนึงกัน จินตหรือญาติ รู้จักกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย เป็นลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ของสังคมชนบทหรือชนปฐมภูมิ
มาก	หมายถึง มีการพบปะพูดคุยทักทายกัน ไปมาหาสู่กันบ้าง รู้จักกันจันท์เครือญาติและเพื่อนบ้านใกล้ชิด รู้จักกันเพราะพ่อแม่รู้จักกัน เป็นลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ของสังคมชนบทหรือชนปฐมภูมิ แต่เริ่มมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น

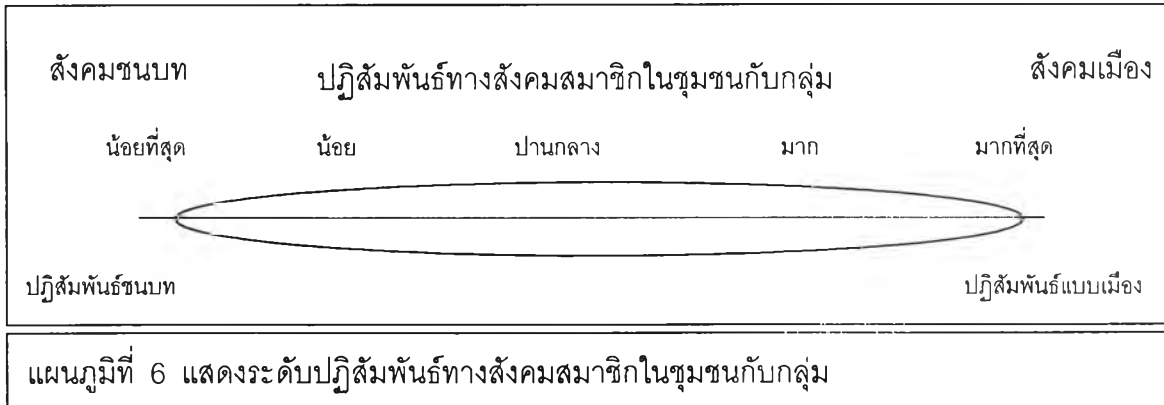
- ปานกลาง หมายถึง มีการพบปะและทักทายกันฉันท์เพื่อนบ้านที่เคยเห็นกันทุกวันหรือบ่อยครั้งและมีการยิ้มและทักทายกันเมื่อพบปะกันเป็นบางครั้ง เป็นลักษณะของความเป็นสังคมชนบทแต่มีความเป็นส่วนตัวมาก เป็นลักษณะของการปรับเปลี่ยนเข้าสู่สังคมเมืองมากขึ้น
- น้อย หมายถึง การรู้จักกันเนื่องจากเคยเห็นหน้ากันแต่ไม่ค่อยได้พูดคุยกัน ทักทายหรือยิ้มให้กันบ้างเป็นบางครั้งมีลักษณะของความเป็นสังคมเมืองค่อนข้างสูงเป็นปฏิสัมพันธ์ของสังคมเมืองหรือเป็นปฏิสัมพันธ์ขั้นทุติยภูมิ
- น้อยที่สุด หมายถึง การรู้จักกันน้อยมากหรือแทบจะไม่ค่อยเห็นหน้ากัน เลยู้สึกคุ้นหน้าคุ้นตากันเนื่องจากอยู่ในซอยเดียวกัน แต่ไม่เคยทักทายกันอาจจะมีการยิ้มให้กันบ้างหรือทักบ้างแต่น้อยมากมีความเป็นส่วนตัวสูง เป็นลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ของสังคมเมืองหรือปฏิสัมพันธ์ขั้นทุติยภูมิ

ระดับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชนกับกลุ่ม แสดงโดยค่าคะแนนแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (แสดงระดับของปฏิสัมพันธ์ดังแผนภูมิที่ 6)

- มากที่สุด หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่เป็นทางการหรือที่รัฐจัดตั้งเป็นกลุ่มขึ้นอย่างเป็นทางการทั้งในชุมชนและนอกชุมชน โดยเมื่อมีการทำกิจกรรมในชุมชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมเมื่อมีการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ หรือมีการเข้าไปร่วมประชุมปรึกษาหารือทุกครั้งหรือเกือบจะทุกครั้ง โดยการไปเป็นการถูกกำหนดให้ไปร่วมหรือเชิญไปร่วมอย่างเป็นทางการโดยมีหนังสือแจ้งหรือผู้นำชุมชนเป็นผู้แจ้งให้ไปร่วมซึ่งเป็นลักษณะของความเป็นสังคมเมืองหรือเป็นปฏิสัมพันธ์ขั้นทุติยภูมิ
- มาก หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่เป็นทางการหรือที่รัฐจัดตั้งเป็นกลุ่มขึ้นอย่างเป็นทางการทั้งในชุมชนและนอกชุมชน โดยเมื่อมีการทำกิจกรรมในชุมชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมเมื่อมีการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการหรือมีการเข้าไปร่วมประชุมปรึกษาหารือบ่อยครั้ง โดยการไปเป็นการถูกกำหนดให้ไปร่วมหรือเชิญไปร่วมอย่างเป็นทางการโดยมีหนังสือแจ้งหรือผู้นำชุมชนเป็นผู้แจ้งให้ไปร่วมซึ่งเป็นลักษณะของความเป็นสังคมเมืองหรือเป็นปฏิสัมพันธ์ขั้นทุติยภูมิ

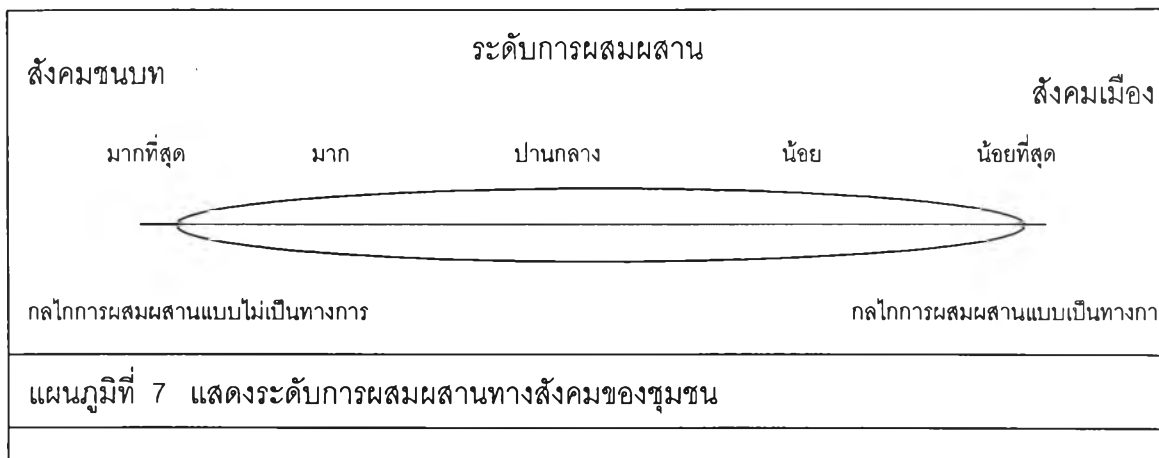
- ปานกลาง หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมที่เป็นทางการหรือที่รัฐจัดตั้งเป็นกลุ่มขึ้นอย่างเป็นทางการ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน โดยเมื่อมีการทำกิจกรรมในชุมชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมเมื่อมีการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการหรือมีการเข้าไปร่วมประชุมปรึกษาหารือบ้างเป็นครั้งคราว เนื่องจากได้รับการร้องขอให้เข้าไปร่วมเนื่องจากรู้จักกันเป็นส่วนตัวจากความเป็นเพื่อนหรือญาติกัน ซึ่งเป็นลักษณะของความเป็นสังคมชนบทและสังคมเมืองผสมผสานกันอยู่หรือเป็นปฏิสัมพันธ์ชั้นกลางๆ ระหว่างชั้นปฐมภูมิกับชั้นทุติยภูมิ
- น้อย หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมที่เป็นทางการหรือที่รัฐจัดตั้งเป็นกลุ่มขึ้นอย่างเป็นทางการ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน โดยเมื่อมีการทำกิจกรรมในชุมชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมเมื่อมีการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการหรือมีการเข้าไปร่วมประชุมปรึกษาหารือเล็กน้อย จะไปร่วมเนื่องจากได้รับการร้องขอให้เข้าไปร่วมเนื่องจากรู้จักกันเป็นส่วนตัวจากความเป็นเพื่อนหรือญาติหรือความเป็นพี่น้องกันรู้จักมักคุ้นกัน โดยไม่ต้องใช้หนังสือแจ้งหรือแจ้งอย่างเป็นทางการแต่จะมีการบอกกล่าวจากผู้นำชุมชนซึ่งเป็นลักษณะของความเป็นสังคมชนบทหรือเป็นปฏิสัมพันธ์ชั้นปฐมภูมิ
- น้อยที่สุด หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมที่เป็นทางการหรือที่รัฐจัดตั้งเป็นกลุ่มขึ้นอย่างเป็นทางการ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน โดยเมื่อมีการทำกิจกรรมในชุมชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมเมื่อมีการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการหรือมีการเข้าไปร่วมประชุมปรึกษาหารือหรือแทบจะไม่มี เป็นลักษณะของชุมชนชนบทซึ่งจะไม่ทำอะไรที่เป็นทางการเลยมีปฏิสัมพันธ์ชั้นปฐมภูมิ

ระดับการผสมผสานทางสังคมของชุมชน แสดงโดยค่าคะแนนแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (แสดงระดับของการผสมผสานทางสังคมดังแผนภูมิที่ 7)

มากที่สุด หมายถึง มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากเหมือนญาติพี่น้อง มีการพบปะพูดคุยทักทายและไปมาหาสู่กันกันอย่างสม่ำเสมอ รู้จัก คำนึงกันอันธำพร้าญาติ รู้จักกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย การรู้จักกันเคยกันลักษณะนี้เป็นการผสมผสานทางสังคมที่ใช้กลไกของคนเป็นหลัก คือความเป็นเครือญาติ ความเป็นพี่น้อง เพื่อนบ้านที่รู้จักกันมานาน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาต่างๆ ใช้กลไกของความเป็นเครือญาติ พี่น้อง และผู้ใหญ่ในชุมชนที่เป็นที่เคารพนับถือเป็นหลัก ซึ่งเป็นลักษณะการผสมผสานทางสังคมของชุมชนชนบทและเป็นกลไกการผสมผสานทางสังคมแบบไม่เป็นทางการ

- มาก หมายถึง มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากเหมือนญาติพี่น้อง มีการพบปะพูดคุยทักทายและไปมาหาสู่กันกันอย่างสม่ำเสมอ รู้จัก คำนึงกันฉันท์เครือญาติ รู้จักกันมาตั้งแต่สมัยพ่อแม่ที่อยู่กันมานาน การรู้จักกันคุ้นเคยกันลักษณะนี้เป็นการผสมผสานทางสังคมที่ใช้กลไกของคนเป็นหลัก คือความเป็นเครือญาติ ความเป็นพี่น้อง เพื่อนบ้านที่รู้จักกันมานาน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาต่างๆใช้กลไกของความ เป็นเครือญาติพี่น้อง และผู้ใหญ่ในชุมชนที่เป็นที่เคารพนับถือเป็นหลัก ซึ่งเป็นลักษณะการผสมผสาน ทางสังคมของชุมชนชนบทและเป็นกลไกการผสมผสานทางสังคมแบบไม่เป็นทางการ แต่เริ่มอาศัย ความเป็นผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น
- ปานกลาง หมายถึง มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันฉันท์เพื่อนบ้านที่คุ้นเคยกัน มีการพบปะพูดคุยทักทายและไปมาหาสู่กันบ้าง รู้จักกันเนื่องจากระยะเวลาการอยู่อาศัยที่อยู่มานาน รู้จักกันเนื่องจากพบปะเห็นหน้ากันทุกวัน การรู้จักกันคุ้นเคยกันลักษณะนี้เป็นการผสมผสานทางสังคมที่ใช้กลไกของคนที่เป็นผู้นำชุมชนหรือ คนที่มีส่วนในการพัฒนาชุมชนหรือทำประโยชน์ให้ชุมชนเป็นหลักคือความเป็นผู้นำที่รู้จักกันในชุมชน เนื่องจากการทำประโยชน์ให้ชุมชนและการได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นำชุมชนในการเข้ามาเป็นผู้ ประสานงานและประสานความร่วมมือกันในชุมชน การแก้ไขปัญหาต่างๆในชุมชนใช้กลไกของความ เป็นทางการมากขึ้นคือการแจ้งผู้นำชุมชนหรือกลุ่มที่ดูแลชุมชนที่ตั้งขึ้นเป็นหลัก ซึ่งเป็นลักษณะการ ผสมผสานทางสังคมของชุมชนเมืองมากขึ้นแต่ยังคงใช้ความเป็นผู้นำชุมชนที่ตนรู้จักเข้ามาเป็นแกน ในการแก้ไขปัญหา เป็นกลไกการผสมผสานทางสังคมชั้นกลางๆ ระวังแบบไม่เป็นทางการกับแบบ เป็นทางการ
- น้อย หมายถึง มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันน้อย มีการพบปะพูดคุยทักทายกันบ้างแต่น้อย รู้จักกันเนื่องจาก บ้านใกล้กันและเห็นหน้ากัน การรู้จักกันคุ้นเคยกัน การที่จะมารู้จักกันต้องมีกิจกรรมบางอย่างเกิดขึ้นใน ชุมชนจึงจะทำให้คนกลุ่มนี้เข้ามามีส่วนร่วมและต้องแจ้งอย่างเป็นทางการ ลักษณะนี้เป็นการ ผสมผสานทางสังคมที่ใช้กลไกของรัฐหรือความเป็นทางการหรือความเป็นผู้นำชุมชนที่ได้รับการ แต่งตั้งมาจึงจะได้รับความร่วมมือ การแก้ไขปัญหาต่างๆ ใช้กลไกของความเป็นทางการเช่นเมื่อเกิด ปัญหาจะใช้วิธีการแจ้งความ เป็นลักษณะการผสมผสานทางสังคมของชุมชนเมืองและเป็นกลไกการ ผสมผสานแบบเป็นทางการแต่อาจจะมีลักษณะของแบบไม่เป็นทางการบ้าง
- น้อยที่สุด หมายถึง การรู้จักกันน้อยมากหรือแทบจะไม่มีส่วนร่วมกับกิจกรรมในชุมชนเลย หรือแทบจะไม่เคยพบ ปะหรือคุ้นหน้าคุ้นตากัน เป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่มีการผสมผสานทางสังคมน้อยมาก จะแยกตัวอยู่ ไม่มีส่วนร่วมกับชุมชน ยกเว้นจะถูกแจ้งอย่างเป็นทางการจากผู้นำชุมชนเท่านั้นมีความเป็นส่วนตัวสูง เป็นลักษณะการผสมผสานทางสังคมแบบสังคมเมืองจะใช้กลไกการผสมผสานแบบเป็นทางการเต็ม รูปแบบ

ความรู้สึกผูกพันกับชุมชน แสดงโดยค่าคะแนนแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

- มากที่สุด** หมายถึง ความรู้สึกว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน มีความผูกพันกับชุมชน มีความรู้สึกปลอดภัยในการอยู่อาศัยสูงมาก มีความผูกพันกับถิ่นที่อยู่อาศัยไม่อยากย้ายถิ่นหรือย้ายที่อยู่อาศัยเลย ซึ่งเป็นลักษณะของชุมชนขนาดเล็ก มีขอบเขตพื้นที่ที่จำกัดมีความใกล้ชิดทางด้านกายภาพ ทำให้มีความใกล้ชิดกันทางสังคมระดับบุคคลสูง ผู้อยู่อาศัยอยู่มานาน เป็นลักษณะของคนในชุมชนชนบท
- มาก** หมายถึง ความรู้สึกว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน มีความผูกพันกับชุมชน มีความรู้สึกปลอดภัยในการอยู่อาศัยสูงมาก มีความผูกพันกับถิ่นที่อยู่อาศัยไม่อยากย้ายถิ่นหรือย้ายที่อยู่อาศัยยกเว้นจำเป็นจริงๆ ชุมชนมีขนาดเล็ก มีขอบเขตพื้นที่ที่จำกัดมีความใกล้ชิดทางด้านกายภาพ ทำให้มีความใกล้ชิดกันทางสังคมระดับบุคคลสูง ผู้อยู่อาศัยอยู่มานาน เป็นลักษณะของคนในชุมชนชนบท
- ปานกลาง** หมายถึงความรู้สึกว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน มีความผูกพันกับชุมชน มีความรู้สึกปลอดภัยในการอยู่อาศัยปานกลาง มีความผูกพันกับถิ่นที่อยู่อาศัยแต่คิดจะเปลี่ยนที่อยู่อาศัยหากมีทำเลที่ตั้งใกล้ที่ทำงานและราคาถูก มีความใกล้ชิดกันทางสังคมระดับบุคคลน้อย ระยะเวลาการอยู่อาศัยไม่นานนักมีเป้าหมายของการอยู่อาศัยเฉพาะเช่นเพื่อหางานทำลักษณะของคนในชุมชนชนที่เริ่มเป็นเมืองมากขึ้น
- น้อย** หมายถึง ความรู้สึกว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน มีความผูกพันกับชุมชน มีความรู้สึกปลอดภัยในการอยู่อาศัยต่ำ มีความผูกพันกับถิ่นที่อยู่อาศัยน้อยมีความคิดจะย้ายถิ่นในระยะเวลาอันใกล้ ซึ่งเป็นลักษณะของคนที่อยู่อาศัยที่มีเป้าหมายการอยู่อาศัยชั่วคราวเช่นเพื่อหางานทำ เพื่อการศึกษา มีความใกล้ชิดกันทางสังคมระดับต่ำมาก ระยะเวลาการอยู่อาศัยน้อยกว่า 10 ปี เป็นลักษณะของคนในชุมชนเมือง
- น้อยที่สุด** หมายถึง ความรู้สึกว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน มีความผูกพันกับชุมชน มีความรู้สึกปลอดภัยในการอยู่อาศัยน้อยที่สุด ไม่มีความผูกพันกับถิ่นที่อยู่อาศัยเลยการมาอยู่อาศัยเนื่องจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ไม่มีความใกล้ชิดกันทางสังคมระดับบุคคลเลย ระยะเวลาการอยู่อาศัยน้อยกว่า 10 ปี เป็นลักษณะของคนในชุมชนเมือง

3.4.2.3 ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชนกับกลุ่ม การผสมผสานทางสังคมของชุมชนและความรู้สึกผูกพันกับชุมชน นำมาวิเคราะห์ทางสถิติด้วยการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย (T-Test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ONE-WAY ANOVA) มีแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

(1) ใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบสอบถามที่ประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชนกับกลุ่ม การผสมผสานทางสังคมของชุมชนและความรู้สึกผูกพันกับชุมชน

(2) ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของลักษณะประชากรกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชนกับกลุ่ม การผสมผสานทางสังคมของชุมชนและความรู้สึกผูกพันกับชุมชน โดยถ้าตัวแปรที่มี 2 กลุ่มจะใช้การทดสอบค่าที (T-Test) ถ้าตัวแปรตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป จะใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ONE-WAY ANOVA) ถ้าพบว่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ลักษณะประชากรแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันในด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชนกับกลุ่ม การผสมผสานทางสังคมของชุมชนและความรู้สึกผูกพันกับชุมชน

3.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ของชุมชนและกลไกการผสมผสานของชุมชน มีการเก็บข้อมูลสองส่วนคือ ส่วนที่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยจัดทำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ส่วนนี้จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและการสอบถามจากแบบสัมภาษณ์ ในการหารูปแบบปฏิสัมพันธ์ภายในชุมชน รูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับชุมชน รูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเมือง แสดงภาพของการเกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนในรูปแบบของแผนที่ทางสังคม (social mapping) การวิเคราะห์กลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชน วิเคราะห์ตัวแปรในเนื้อหาจากแบบสัมภาษณ์และการสังเกต

แผนที่ทางสังคม (Social mapping) เป็นการแสดงภาพพื้นที่ทางสังคมของชุมชนด้วยแผนที่ที่แสดงให้เห็นขอบเขตของชุมชน ที่ตั้งของกิจกรรมต่างๆ และแบบแผนการอยู่อาศัย เช่น โรงเรียน วัด ร้านค้า ศูนย์กลางชุมชน เป็นต้น วิธีการดังกล่าวเป็นการรวมและการบันทึกข้อมูลและสิ่งที่ปรากฏขึ้น เหตุการณ์ การจำแนกสิ่งต่างๆ การเข้าถึงชุมชนและการใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมหลักที่สำคัญของชุมชนลงในแผนที่ซึ่งจะเห็นความเชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในเชิงกายภาพและสังคม ซึ่งจะได้ข้อมูลมาจากแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกในภาคสนาม

3.5 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยและการวัดตัวแปร

3.5.1 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย (ตารางที่ 13)

3.5.1.1 ตัวแปรด้านกายภาพด้านลักษณะของชุมชน ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนในพื้นที่ศึกษาและการเชื่อมโยงกับภาคมหานคร ได้แก่

- (1) สภาพภูมิศาสตร์
- (2) ขนาดพื้นที่ชุมชน
- (3) ท่าเลที่ตั้ง
- (4) การใช้ประโยชน์ที่ดิน

3.5.1.2 ตัวแปรด้านสังคมแสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานของชุมชน

(1) ลักษณะประชากรและข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา เชื้อชาติ ศาสนา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัยในพื้นที่

- (2) ลักษณะปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
  - (2.1) ชั้นปฐมภูมิ หรือปฏิสัมพันธ์แบบชนบท
  - (2.2) ชั้นทุติยภูมิ หรือปฏิสัมพันธ์แบบเมือง และ
  - (2.3) ลักษณะร่วมของทั้งสองลักษณะ

- (3) กลไกการผสมผสาน
  - (3.1) กลไกที่เป็นทางการ
  - (3.2) กลไกที่ไม่เป็นทางการ

3.5.1.3 ตัวแปรที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์ของชุมชนทั้งภายในชุมชน ภายนอกชุมชนที่เชื่อมโยงกับภาคมหานคร

(1) มีการติดต่อระหว่างคนในชุมชนและภายนอก ด้วยวิธีการต่างๆ ที่สามารถสังเกตเห็นได้ ได้แก่ การพูดคุยกัน การมีโทรศัพท์มือถือ/บ้าน/สาธารณะ การมีรถโดยสารประจำทางระหว่างจังหวัด การมีวิทยุชุมชน โทรทัศน์ การประชุมภายในชุมชน การจัดกิจกรรมภายในชุมชน การร่วมมือกันทำงานภายในชุมชน การปิดประกาศของชุมชน การจัดงานประเพณี

(2) มีการเดินทางและการขนส่งเข้า-ออกชุมชนในกิจกรรมประจำวัน ได้แก่การเดินทางเพื่อไป ทำงาน โรงเรียน ร้านค้าใกล้บ้าน ศูนย์การค้า วัด บ้านญาติ บ้านเพื่อน ดูหนัง ฟังเพลง เพื่อการสันถนาการ ร่วมกิจกรรมต่างๆ การขนส่งสินค้าและอื่นๆ

ตารางที่ 13 แสดงตัวแปรหลักทางด้านกายภาพและสังคม

ตัวแปร	ลักษณะ
ด้านกายภาพ	การเกาะกลุ่มของชุมชน
	ความหนาแน่นของการตั้งบ้านเรือน/ที่อยู่อาศัย
	ขอบเขตของที่ตั้ง
	ทำเลที่ตั้ง
	การใช้ประโยชน์ที่ดิน
	ขอบเขตการปกครองและการบริหาร
ด้านสังคม	
-ลักษณะประชากร	ความหลากหลาย (เพศ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้)
-ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	ความสัมพันธ์
	ลำดับขั้นของการมีปฏิสัมพันธ์
	จำนวนครั้งของการมีปฏิสัมพันธ์
	วิธีการมีปฏิสัมพันธ์
-กลไกการผสมผสาน	
การจัดการภายในของชุมชน	การควบคุม
	การร่วมมือกัน/การรวมกัน/การอยู่อาศัยในกลุ่มเดียวกัน
กลุ่มองค์กร	การมีกลุ่ม/องค์กรต่างๆในชุมชน
คน	ผู้นำชุมชน/ผู้ที่เคารพนับถือ
การติดต่อสื่อสาร	วิธีการเดินทาง,วิธีการติดต่อสื่อสารทางไกล